

UNIVERZITET U SARAJEVU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET

SAKRAMENT EUHARISTIJE U TEOLOŠKOJ MISLI
PAPE BENEDIKTA XVI.

Završni rad

Mentor: Izv. prof. dr. Mario Bernadić

Student: Kristijan Krišto

Sarajevo, 2023.

UNIVERZITET U SARAJEVU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET

SAKRAMENT EUHARISTIJE U TEOLOŠKOJ MISLI
PAPE BENEDIKTA XVI.

Završni rad

Mentor: Izv.prof .dr. Mario Bernadić

Student: Kristijan Krišto

Sarajevo, 2023.

SAŽETAK

Tema: Sakrament euharistije u teološkoj misli pape Benedikta XVI.

U prvoj Crkvi sakrament euharistije je imao nazive: agape i pax (ljubav i mir), a kasnije su korišteni nazivi euharistija, communio, solidarnost. Prvi kršćani su vjerovali da mir i ljubav dolaze od Gospodina, te kako smo mi braća i sestre u ljubavi Božjoj. Solidarnost kao naziv za euharistiju jedini nije uzet iz Biblije. Euharistija je sakrament mira i milosrđa, i to znači da je euharistija sakrament radosnih jer kada se pogleda grčki naziv za milost vidimo da ima isti korijen riječi kao i za radost. Sakrament euharistije je ustanovljen na Posljednjoj večeri. Krist je na Posljednjoj večeri kruh pretvorio u samog sebe, sebe je predao učenicima. Krist je na Posljednjoj večeri uprisutnio svoju muku, smrt i uskrsnuće. Ni jedan čovjek, ni jedan svećenik ne može svojom snagom odnosno svojim riječima pretvoriti ovozemaljski kruh, Kristove riječi pretvaraju ovozemaljski kruh u euharistijski kruh. Krist je taj koji pretvara kruh u euharistijski kruh svojim riječima a ne svećenik. Pored Posljednje večere sakrament euharistije, ali i krštenja, su utemeljeni u Kristovom probodenom boku iz kojeg su izašle krv i voda. Dakle, u totalitetu, postoje dva izvora euharistije a to su Posljednja večera i probodeni bok.

Kršćanin ulazi u jedinstvo sa Kristom i cijelom Crkvom kroz sakrament euharistije. Postoje sličnosti i razlike između svakodnevnog i euharistijskog kruha. Dakle kada čovjek blaguje svakodnevni kruh, on postaje dio našega tijela ali kad čovjek blaguje euharistijski kruh onda čovjek postaje dio mističnog tijela Kristova, dakle čovjek postaje jedno sa Kristom ali i sa cijelom Crkvom, odnosno sa svakim kršćaninom.

Ključne riječi: euharistija, ustanovljenje, Posljednja večera, pretvorba, Crkva

SUMARRY

Topic: The sacrament of the Eucharist in the theological thought of Pope Benedict XVI.

In the first Church, the sacrament of the Eucharist had the names: agape and pax (love, peace), and later the names eucharist, communio, solidarity were used. The first Christians believed that peace and love come from the Lord, and that we are brothers and sisters in God's love. Solidarity as a name for the Eucharist is the only one not taken from the Bible. The Eucharist is the sacrament of peace and mercy, and this means that the Eucharist is the sacrament of joy because when we look at the Greek name for grace, we see that it has the same root word as for joy. The sacrament of the Eucharist was instituted at the Last Supper. At the Last Supper, Christ turned the bread into himself, he gave himself to the disciples. At the Last Supper, Christ witnessed his painful death and resurrection. Not a single man, not a single priest can turn worldly bread with his own strength or words, Christ's words turn worldly bread into Eucharistic bread. It is Christ who turns the bread into Eucharistic bread with his words, not the priest. In addition to the Last Supper, the sacrament of the Eucharist as well as baptism are established in Christ's pierced side, from which blood and water came out. So there are two sources of the Eucharist, namely the Last Supper and the pierced side.

A Christian enters into union with Christ and the entire Church through the sacrament of the Eucharist. There are similarities and differences between daily bread and Eucharistic bread. So when a person eats daily bread, it becomes a part of our body, but when a person eats the Eucharistic bread, then a person becomes a part of the mystical body of Christ, so a person becomes one with Christ but also with the whole Church, that is, with every Christian.

Key words: eucharist, establishment, Last Supper, conversion, Church

UVOD

Kada sam bio prvopričesnik ispred oltara je bio napisan citat iz Iv 15,5: *Ja sam trs, vi loze. Tko ostaje u meni i ja u njemu, taj donosi mnogo roda*. Poznavao sam pojedine Bogu posvećene osobe koje su Božji poziv, da postanu svećenik ili časna sestra, doživjeli prilikom blagovanja sakramenta euharistije. Jedno vrijeme sam u sobi imao napisan podsjetnik gdje je pisalo pet pravila kršćanskog života prema svetom Padru Piju: svakodnevna pričest, tjedna ispovijed, ispit savjesti svake večeri, dnevno duhovno čitanje i misaona molitva dva puta dnevno. Jedan dan sam pronašao knjigu od Josepha Ratzingera: *Bog je s nama; Euharistija središte života*.¹ Tada sam odlučio da će moja tema za pisanje završnog rada biti Sakrament euharistije u teološkoj misli pape Benedikta XVI. Odlučio sam napisati ovaj rad između ostalog kako bih pronašao odgovore i na neka osobna pitanja, no kudikamo i znatno šire od toga. Euharistija se s punim pravom može smatrati samim središtem kršćanskog života, pa samim tim zaslužuje i adekvatnu teološku pozornost.

S obzirom na širinu problematike ovaj rad ćemo nastojati izložiti kroz četiri poglavlja.

U prvom poglavlju govorimo o biografskim datostima vezanim za papu Benedikta XVI., a zatim ponešto i o njegovoj teologiji kao i bitnim obilježjima njegova pontifikata.

U drugom poglavlju biti će riječi o etimologiji, ustanovljenju i izvoru sakramenta euharistije.

Tema trećeg poglavlja su pojedine kristološke napomene u svezi euharistije.

Konačno, u četvrtom poglavlju razmišljati ćemo o prikladnom primanju i pohranjivanju posvećene hostije, kao i o njevoj važnosti u svakodnevnom kršćanskom životu.

¹ Joseph RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, Split, 2004.

1. ŽIVOT, TEOLOGIJA I PONTIFIKAT PAPE BENEDIKTA XVI.

1.1 Životopis pape Benedikta XVI. (Josepha Ratzingera)

Joseph Alois Ratzinger je civilno ime pape Benedikta XVI. Rodio se na Veliku subotu, 16. travnja 1927. Rođen je u Marktl am Inn, okrug Altötting, u Njemačkoj. Roditelji od pape Benedikta su žandarmerijski časnik Joseph Ratzinger i pekareva kći Maria Ratzinger, a Joseph je treće i posljednje dijete supružnika. Svoje djetinjstvo i mladost je proveo u Traunsteinu, blizu granice s Austrijom. Tu je primio kršćanski, ljudski i kulturalni odgoj. Joseph Ratzinger uopće nije imao laganu mladost. Vjera i obiteljski odgoj su mladom Ratzingeru dali snagu i pripremu da se suoči sa problemima toga vremena. Dakle, u Ratzingerovoj mladosti je nacistički režim bio neprijateljski raspoložen prema Katoličkoj Crkvi. Jednom prilikom je osobno svjedočio kako su prije slavljenja mise nacisti pretukli župnika. U takvom ozračju je mladi Joseph nastojao živjeti svoju vjeru, nastojao je otkriti ljepotu i istinu vjere u Isusa Krista. U njegovoj mladoj vjeri temeljnu ulogu je odigrala njegova obitelj koja mu je vlastitim primjerom pokazala ljepotu vjere i nadu koja proizilazi iz vjere i pripadanja Crkvi.²

1937. počinje ići u Traunsteinsku gimnaziju. U Nadbiskupijsko sjemenište St. Michael u Traunsteinu ušao je 1939. Od 1943.- 1945. bio je u ratnoj službi- pomoćnik u protuzračnom topništvu. Svibanj i lipanj 1945. provodi u američkom ratnom zarobljeništvu u Neu-Ulmu. 1945. Joseph Ratzinger maturira na Chiemgau gimnaziji u Traunsteinu. Filozofiju je studirao od prosinca 1945. do ljeta 1947. na Visokoj filozofsko-teološkoj školi u Freisingu kod Münchena. Internat u Freisingu je pohađao od kasne jeseni 1950. do lipnja 1951. Tu se priprema za svećeničko ređenje.³

1951. godine je Joseph Ratzinger zaređen za svećenika, a disertaciju je obranio 1953. Tema njegove disertacije je „Narod i kuća Božja u crkvenom nauku sv. Augustina“⁴. Habilitirao je za sveučilišnog docenta s habilitacijskim spisom „Teologija povijesti sv. Bonaventure“⁵. Dogmatsku i fundamentalnu teologiju predavao je u Freisingu, Bonnu, Münsteru, Tübingenu. Joseph Ratzinger postaje 1969. redoviti profesor dogmatike i

² Usp. „Odlazak pape emeritusa. Život Benedikta XVI.“, <https://book.hr/zivot-benedikta-xvi/> (Stanje: 18.III.2023.).

³ Usp. „Životopis“, Zagrebačka nadbiskupija, <https://www.zg-nadbiskupija.hr/sveti-otac/papa-benedikt-xvi/zivotopis-9283> (Stanje: 18.III.2023.).

⁴ Joseph RATZINGER, *Volk und Haus Gottes in Augustins Lehre von der Kirche*, (Dissertationsschrift), München, 1954. (Neuaufgabe: EOS Verlag, St. Ottilien 2005., Münchner theologische Studien 2/7; Neuveröffentlichung in: Joseph Ratzinger Gesammelte Schriften, Bd. 1, Herder, Freiburg i. Brsg. 2011.).

⁵ Joseph RATZINGER, *Die Geschichtstheologie des heiligen Bonaventura*. (Habilitationsschrift), München, 1959. (eingereichte Fassung = 2. Teil der Originalfassung. Neuaufgabe: EOS Verlag, St. Ottilien 1992.).

povijesti dogme na Sveučilištu u Regensburgu, gdje je bio i vicerektor. Bio je prisutan na II. vatikanskom saboru kao savjetnik kardinala Josepha Fringsa.⁶

Posjedovao je iznimno obimno znanje, obavljao je važne zadatke u službi Njemačke biskupske konferencije i u Međunarodnoj teološkoj komisiji. Teološki časopis *Communio* je utemeljio 1972. zajedno sa Hans Urs von Balthasarom, Henrijem de Lubacom i drugim velikim teolozima. Joseph Ratzinger je 25.03.1977. postao nadbiskup Münchena i Freisinga; a biskupski red primio je 28.05. 1977. Nakon osamdesetogodišnjeg perioda, Joseph Ratzinger će postati prvi dijecezanski svećenik na čelu Bavorske nadbiskupije.⁷

Njegovo biskupsko geslo je „Suradnik istine“ kojeg će protumačiti:

*„S jedne strane, činilo mi se da je takav bio odnos između moga prethodnoga zadatka da budem profesor i novoga poslanja. Premda na različite načine, ono što je bilo ostaje u igri, bilo je traženje istine, služenje istini. S druge strane, izabrao sam ovo geslo jer je u današnjem svijetu tema istine gotovo sasvim prešućena; čini se doista kao da bi bila nešto preveliko za čovjeka, unatoč tome što se sve raspada nedostaje li istine“.*⁸

On je napisao prilično velik broj teoloških dijela, ovdje ćemo spomenuti nekoliko njih. Dakle, Joseph Ratzinger je 1968. napisao „Uvod u kršćanstvo“⁹. U tom djelu on je sabrao svoja predavanja o Apostolskom vjerovanju. Djelo „Demokratizacija Crkve“ objavio je 1970., a već tri godine kasnije objavljuje djelo „Dogma i objava“¹⁰ gdje donosi različita razmatranja i propovijedi.

Kada je održao predavanje na Bavarskoj katoličkoj akademiji na temu „Zašto sam još uvijek u Crkvi?“, izjavio je kako nije moguće biti kršćanin pored Crkve. Djelo „Izvjestaj o vjeri“ objavio je 1985., a 1997. objavljuje „Sol zemlje“. Isto tako, objavio je nekoliko knjiga razgovora, između ostalog, djelo „Uspomene“.¹¹

⁶ Joseph RATZINGER, *Volk und Haus Gottes in Augustins Lehre von der Kirche*, (Dissertationsschrift), München, 1954. (Neuaufgabe: EOS Verlag, St. Ottilien 2005., Münchner theologische Studien 2/7; Neuveröffentlichung in: Joseph Ratzinger *Gesammelte Schriften*, Bd. 1, Herder, Freiburg i. Brsg. 2011.).

⁷ Usp. „Odlazak pape emeritusa. Život Benedikta XVI.“ <https://book.hr/zivot-benedikta-xvi/> (Stanje: 18.III.2023.).

⁸ „Odlazak pape emeritusa. Život Benedikta XVI.“ <https://book.hr/zivot-benedikta-xvi/> (Stanje: 18.III.2023.).

⁹ Joseph RATZINGER, *Uvod u kršćanstvo. Predavanja o apostolskom vjerovanju*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1994.; naslov originala: *Einführung in das Christentum*, Kösel-Verlag KG, München, 1968.

¹⁰ Joseph RATZINGER, *Dogma und Verkündigung*, München 1973.

¹¹ Usp. „Životopis“, Zagrebačka nadbiskupija, <https://www.zg-nadbiskupija.hr/sveti-otac/papa-benedikt-xvi/zivotopis-9283> (Stanje: 18.III.2023.).

Dana 25. studenog 1981. papa Ivan Pavao II. proglasio je Josepha Ratzingera prefektom Kongregacije za nauk vjere, kao i za predsjednika Papinske biblijske komisije i Međunarodne teološke komisije. Ovu je službu obavljao sve do smrti pape Ivana Pavla II. U periodu od 1986. – 1992. obavljao je službu predsjednika Komisije za pripremu Katekizma Katoličke Crkve. Petog travnja 1993. papa Ivan Pavao II. proglašava Josepha Ratzingera za kardinala biskupa s titulom suburbikalne biskupije Velletri-Segni. Za vicedekana Kardinalskog zbora izabran je 06.11.1998., a 30.11.2002. papa Ivan Pavao II. imenuje ga za dekana Kardinalskog zbora.¹²

Joseph Ratzinger je imao više od 78 godina u trenutku kada je izabran za papu. U zadnjih 275 godina on je najstariji izabrani papa. Također, on je osmi Nijemac koji je izabran za papu.¹³

24. travanj 2005. je datum slavljenja Benediktove papinske inauguracijske mise, kada su mu uručeni palij i „Ribarev prsten“. 7. svibnja 2005. stupio je u posjed crkve Sv. Ivana Lateranskog. Za vrijeme svojeg papinstva, papa Benendikt XVI. imao je 24 inozemna putovanja. Njegovo putovanje za Köln u Njemačkoj za Svjetski dan mladih u kolovozu 2005. važi kao prvo inozemno putovanje, dok je posljednje bilo u rujnu 2012. kada je posjetio Libanon. Papa Benendikt XVI. je posjetio Hrvatsku 4. i 5. lipnja 2011. kada je bio Prvi nacionalni dan katoličkih obitelji.

Na Božić 2005. objavio je svoju prvu encikliku- „Deus caritas est“¹⁴. Svoju drugu encikliku „Spe salvi“¹⁵ objavljuje 2.11.2007. a treću „Caritas in veritate“¹⁶ 29.06.2009. Napisao je trilogiju o Isusu Kristu- „Isus iz Nazareta“¹⁷ koja govori o životu i učenju Isusa Krista.

¹² Usp. „Životopis“, Zagrebačka nadbiskupija, <https://www.zg-nadbiskupija.hr/sveti-otac/papa-benedikt-xvi/zivotopis-9283> (Stanje: 18.III.2023.).

¹³ Usp. „Životopis“, Zagrebačka nadbiskupija, <https://www.zg-nadbiskupija.hr/sveti-otac/papa-benedikt-xvi/zivotopis-9283> (Stanje: 18.III.2023.).

¹⁴ BENEDIKT XVI. – Joseph RATZINGER, *Deus caritas est – Bog je ljubav*, Verbum, Split, 2006.

¹⁵ BENEDIKT XVI. – Joseph RATZINGER, *Spe salvi - U nadi spašeni*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.

¹⁶ BENEDIKT XVI. – Joseph RATZINGER, *Caritas in veritate – Ljubav u istini*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2010.

¹⁷ BENEDIKT XVI. – Joseph RATZINGER, *Komplet: Isus iz Nazareta (Isus iz Nazareta I, Isus iz Nazareta II, Djetinjstvo Isusovo)*, Verbum, Split, 2012.

Papa Benedikt XVI. je napisao četiri apostolske pobudnice:

1. Sacramentum Caritatis¹⁸
2. Verbum Domini¹⁹
3. Africae Munus
4. Ecclesia in Medio Oriente

Odreknúće od papinske službe papa Benedikt XVI. objavio je dana 11.02.2013. na Svjetski dan bolesnika. Poslije toga papa emeritus je živio u Vatikanu u samostanu Majke Crkve.²⁰

1.2 Teologija pape Benedikta XVI. te obilježja njegovog pontifikata

Različiti autori su pokušali na razne načine sumirati ogromni teološki doprinos pape Benedikta XVI. Jedna skupina autora smatra da je ovaj papa jedan od prvaka antropološkog zaokreta u katoličkoj teologiji koji je uslijedio poslije Koncila, dok druga skupina autora vidi papu Benedikta kao svojevrsnog suvremenog apokaliptika. No možda ipak najveće priznanje treba odati onima koji smatraju da je Benedikt XVI. svoje teološko znanje stavio prvenstveno u službu papinstva - ne misleći pri tome samo na njegov osobni pontifikat. U tome smislu papa Benedikt XVI. se osobito hvatao u koštac sa izazovnim pitanjima življenja, naviještanja i svjedočenja kršćanske vjere u suvremenom svijetu i vremenu.²¹

Papa Benedikt XVI. je učestalo branio vjeru od pojedinih aktualnih popularnih izjava koje napadaju vjeru, te koje vjeru predstavljaju kao ono što ona nije. Prije svega, prema njegovim riječima religija nikako ne može biti opasnost za čovjeka; religija je cilj i potvrda istine i humanosti. Najveći umovi u povijesti crpili su inspiraciju iz religije. Papa Benedikt XVI. pojašnjava da je ljudsko biće dobilo dubinu kroz pojmove „vječnosti“, „savjesti“, „milosti“, „grieha“... Čovjekov život postaje siromašan, hladan i uzak ako se

¹⁸ BENEDIKT XVI. – Joseph RATZINGER, *Sacramentum caritatis. Sakrament ljubavi*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.

¹⁹ BENEDIKT XVI.-Joseph RATZINGER, *Verbum Domini - Riječ Gospodnja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2011.

²⁰ Usp. „Odlazak pape emeritusa. Život Benedikta XVI.“, <https://book.hr/zivot-benedikta-xvi/> (Stanje: 18.III.2023.).

²¹ Usp. „What is the Role of the Pope?“, Catholic Mission Leaflets, <http://www.catholicmissionleaflets.org/leafpope.htm> (Stanje: 15.VI.2023.).

živi bez vjere, jer vjera je snaga. Ovaj svijet je od kršćanstva uzeo utopiju bratstva i jednakosti, dakle ideje bratstva i jednakosti su proizašle iz kršćanstva.

Ako se čovjek brine samo o materijalnim dobrima ali ne i o duhovnim, onda materijalna dobra čovjeku stavljaju teret, čine ga usamljenim i čovjek postaje slab. Ako malo pogledamo koje su kritike upućivane papi Benediktu XVI. onda nailazimo na: „platonizam“, „strah od svijeta“ i „bježanje od svijeta“. Međutim, upravo je papa Benedikt govorio da Bog ljubi svijet toliko da je poslao Sina (Isusa) da uradi svoje otkupiteljsko djelo, odnosno, da On kao Bog podnese muku, smrt i uskrsnuće. Na taj način Isus je pokazao da ljubi svijet, a ne da ga osuđuje.

Papa Benedikt XVI. koristi sliku pacijenta koji treba liječnika i pomoću te slike pojašnjava da su Crkva i svijet upravo u odnosu liječnika i pacijenta. Dakle, papa govori da je svijet bolesnik koji treba liječnika Crkvu. Papa podsjeća da je Bog pozvao kršćane da budu sol zemlje, da šire Božju ljubav u svijetu, ali i upozorava da se kršćani ne smiju suobličavati svijetu. Papa pastirski poziva Crkvu da pobijedi tugu i siromaštvo današnjeg čovjeka. Današnjem čovjeku, prema papi Benediktu, fali istine, u današnjem svijetu je prisutno „siromaštvo istine“. Papa Benedikt je zagovornik klasične zaštite okoliša i „humane ekologije“. Kada je ovaj papa bio u Hrvatskoj, upozorio je da ljudi ne smiju savjest krivo shvatiti, dakle čovjek ne smije činiti samo ono što je njegova volja. Savjest nije subjektivna. Ako savjest bude ovako krivo shvaćena onda nema lijeka za krizu Zapada, i Europa je tada -prema papi Benediktu- osuđena na pad u banalnost i anarhiju, odnosno na trajno nazadovanje. Poslije će pisati o tome kako je mir bez Krista osuđen na propast. Papa pojašnjava kako je savjest mjesto gdje čovjek osluškuje istinu i dobro, čovjek se treba odgovorno ponašati prema savjesti, čovjek u savjesti treba biti odgovoran pred Bogom i pred ljudima. U tome se sastoji i ona briga za okoliš.

Papa Benedikt je govorio o brizi za okoliš na Svjetski dan mira - za Novu 2007. godinu. Tada je govorio da je nečovječni koncept razvitka prouzrokovao razaranje okoliša i iskorištavanje prirodnih resursa. Ove papine misli su središte enciklike „Caritas in veritate“ iz 2009. Papa ističe da je knjiga prirode jedna i nedjeljiva, kako po pitanju čovjekova života i okoliša, tako i po pitanju područja ljudske seksualnosti, braka, obitelji i društvenih odnosa. Papa govori da su odatle proizišli pobačaji, kloniranje, predimplantacijska dijagnostika, sječa šuma.. Kršćani trebaju oblikovati svoj život po uzoru na Isusa Krista, a ne biti konformisti. Prema papi Benediktu, ovo je najvažnija služba kršćanina za opće dobro, pogotovo u društvu gdje vlada zakon jačega, karijerizam. Papu Benedikta su nazivali i Mozartom teologije, odnosno, teološkim Mozartom. Kada

papa Benedikt govori o ljepoti, on kaže da ljepota nije neki površni fenomen; ljepota je osobina duše i sastavnica čovjekova duha. Dakle, prema njegovim riječima, ljepota u kršćanskom duhu čini da čovjek postane jači od pojedinih konvencionalnosti kao što su zamamljivost novca, slava i pljesak mnoštva.

Ovaj papa je opominjao da kršćani nisu i ne smiju biti konformisti. Govorio je kako se kršćani ne trebaju suobličavati svijetu, nego preoblikovati i preobražavati ovaj svijet, prema slici Isusa Krista. Papa je tumačio kako je kršćanstvo savez prijateljstva s Isusom Kristom, kršćanstvo je zajedništvo u mišljenju protiv struje vremena. Konstantno hvaljenje ne smije biti motivacija za življenje kršćanstva. Papa upozorava da će se društvo potkopati i doživjeti eroziju ukoliko izgubi nagon i potrebu za pronalaženjem istine. Također, upozorava da se vjera ne smije svoditi na privatnu stvar, onaj tko pokuša skloniti vjeru iz javnosti, on se upućuje neobičnim putem nesvojstvenim široj povijesti čovječanstva.

Papa Benedikt XVI. je izričito naglašavao i opominjao da Europa ne smije potisnuti vjeru u privatnu sferu. To je redovito govorio političarima dajući im pastirska upozorenja. Govorio je kako materijalizam nema zadnju riječ, materijalizam ne smije imati zadnju riječ. Papa se brinuo za širenje Božje riječi, utemeljio je Papinsko vijeće za novu evangelizaciju, proglasio je Godinu vjere. Svrha utemeljenja Vijeća za novu evangelizaciju se ponajviše odnosila na one zemlje koje su nekada bile kršćanske, zemlje koje imaju kršćansku tradiciju. Te su zemlje danas postale ravnodušne, gluhe i neprijateljski raspoložene prema Božjoj riječi. Kada je papa proglasio Godinu vjere, želio je učiniti da Bog ponovo bude prisutan u cijelome svijetu. Papa želi ponovo otvoriti ljudima pristup vjeri. Papa je govorio da Europa ne smije zaboraviti svoje kršćanske korijene koji su dali vrijednost i središte -kako papa govori- „kvasac“ civilizacije. Kršćanstvo je dalo Europi svoj biljeg, i to se vidi u broju crkava, zdanja, samostana... Ove je misli papa Benedikt XVI. iznio tijekom posjeta Mariazellu u Austriji - u rujnu 2007.²² Ako vjera ne bude kršćanska baština koja se prenosi s koljena na koljeno, kršćani mogu ostati bez svega, ali baš bez svega. Velika je opasnost da kršćanke vrijednosti u potpunosti nestanu ukoliko ne bude bilo osoba koje će živjeti kršćanstvo, koje će živjeti vjeru.

Papa Benedikt XVI. u enciklici „Caritas in veritate“ (2009.) govori o navodnim čudima u financijskom svijetu koja trebaju upravljati jednim nenaravnim i konzumeristički

²² Usp. „Izlaganje fra Tomislava Pervana: Temeljni naglasci u pontifikatu Benedikta XVI.“, Katolička tiskovna agencija (15.IV.2013.), <https://www.ktabkbih.net/hr/pod-povecalom/izlaganje-fra-tomislava-pervana-temeljni-naglasaci-u-pontifikatu-benedikta-xvi/37320> (Stanje: 1. IV. 2023.).

usmjerenim rastom. Papa govori da se iza ovoga krije avanturizam i prometejska arogancija. Ako čovjek sve podredi uspjehu na tržištu i profitu, onda tržište nikako ne oslobađa čovjeka, takvo tržište zarobljava čovjeka.

Kada papa piše encikliku „Spe salvi“ govori o nadi koja spašava; odnosno o nadi kojom smo spašeni. Papa je u siječnju 2009. govorio kako Crkva povezuje čovjeka i Boga koji je iskon svih stvari. Papa posebno naglašava da je Crkva najljepši Božji dar svijetu. Cilj kršćanskog života je svetost, a svetost papa tumači kao radikalno življenje evanđelja. Papa nas potiče da budemo hrabri odvažiti se za rast u svetosti, a mlade potiče da budu sveci novog stoljeća. On govori da kršćanima ponovno treba škola molitve i klanjanja; ta je škola mjesto gdje rastu kršćanska vjera, nada i radost. Papa Benedikt XVI. kritizira ovo doba koje isključuje Boga iz javnosti i opominje da ljudi ne smiju postati očajni i nihilistički nastrojeni, jer isključivanje Boga iz javnosti papa oštro tumači kao napad na čovjekov suverenitet. Papa podsjeća da je Bog temelj i izvor svih stvari, dok je ono „reći svijetu ne“ osobitost jedne zrele vjere (usp. Rim 12,2).

Papa Benedikt XVI. u enciklici „Spe salvi“ – „Nadom ste spašeni“ govori da ako čovjek ne živi vjeru, onda se on duhovno urušava, čovjek bez vjere bježi od samoga sebe, živi u neprestanoj buci. Dakle jedan od naglasaka pape Benedikta XVI. je upravo -kako sam naslov enciklike kaže- da smo nadom spašeni.²³

Papa Benedikt XVI. je branio pravi katolički nauk zdravim argumentima protiv hereze relativizma i sekularizma našega modernoga doba.²⁴

Umro je 31.12.2022. u 96. godini života.

²³ Usp. „Izlaganje fra Tomislava Pervana: Temeljni naglasci u pontifikatu Benedikta XVI.“, Katolička tiskovna agencija (15.IV.2013.) <https://www.ktabkbih.net/hr/pod-povecalom/izlaganje-fra-tomislava-pervana-temeljni-naglasci-u-pontifikatu-benedikta-xvi/37320> (Stanje: 1.IV.2023.).

²⁴ Usp. Pater Antun RAJIĆ, „Učitelj vjere blistava uma i hrabra srca“, u: Petar Marija RADELJ, *Benedikt XVI. učitelj vjere*, Tipomir, Varaždinske toplice, 2023., 13-15., ovdje 14.

2. ETIMOLOGIJA, USTANOVLJENJE I IZVOR EUHARISTIJE

2.1 Etimologija sakramenta blagovanja nebeskog kruha

Prema papi Benediktu, prvi kršćani su sakrament euharistije nazivali agape i pax (ljubav i mir). Tadašnji kršćani su tako izražavali neodjeljivu povezanost misterija skrivene Gospodinove prisutnosti i prakse služenja miru, pomirenosti među kršćanima.²⁵

Agape je naziv za kršćansku ljubav, ljubav koja je usmjerena na dobro drugoga i u čijem središtu je drugi, dakle gdje se drugog ljubi da drugome bude dobro. Agape nije ljubav gdje drugoga ljubimo da nama bude lijepo. Ovu riječ nalazimo u 1 Kor 13. To je mjesto gdje se nalazi himan ljubavi.²⁶

Korisno je podsjetiti se da mir i ljubav dolaze od Gospodina, mir i ljubav koju dobivamo od Gospodina trebaju biti naša hrana, mir i ljubav dolaze od samog Krista, Krist je temelj za gradnju prijatnih međuljudskih odnosa, trebamo Krista, Kristov mir, Kristovu ljubav uvesti u svoj svakodnevni život, u svoje kuće, škole, obitelji.

2.1.1 Mir kao jedno od imena euharistijskog sakramenta

Papa Benedikt XVI. govori da u starogrčkom jeziku vidimo da riječ „milost“ dolazi od riječi radost, veselje, ljepota i milost. Milost nas treba uvijek poticati na radost, veselje i ljepotu. Onaj tko želi biti radostan, veseo treba biti milostiv a to znači da u svojem srcu ne pohranjuje zlo koje čeka kasnija vremena, ne pohranjuje u srcu nešto za kasnija vremena. Radost dolazi iz milostivog srca. Nema radosti ako smo sebični. Nema radosti ako sve gledamo kroz vlastitu korist. U milosti nastaje ljepota, mir, radost. Svećenik ne propovijeda samo moral, nego naviješta ono što ljudi ne mogu dati: stvarnost koja dolazi od Boga u Kristu i koja je više od riječi ili čvrste odluke. U miru i milosrđu dolazi do toga da Bog nas prima u naručje, Bog se daruje nama samo ako smo u miru i milosrđu iako smo krivi pred Njim. Tako nas Gospodin vodi u zajedništvo s Njim kroz sakrament euharistije. Euharistija je sakrament mira i milosrđa. Mi u sakramentu euharistije uz Božju milost i mir ulazimo u prostor ljubavi Božje gdje nas hrani nebeskim kruhom, mi

²⁵ Usp. Joseph RATZINGER, *Na putu k Isusu Kristu*; Verbum, Split, 2005.,121-122.

²⁶ Usp. Raymond E. BROWN, *Uvod u Novi Zavjet*, Kršćanska sadašnjost Zagreb, 2008., 529., poziva se na: A. NYGREN, *Agape and Eros* (2 sveska; London, SPCK, 1932.-1937.).

smo braća i sestre u ljubavi Božjoj, ili konkretno ako za euharistiju koristimo naziv mir-braća i sestre u Božjem miru.²⁷

Papa Benedikt XVI. govori da Kristov mir za prve kršćane nipošto nije samo unutarnji mir ili recimo neki budući mir, nego mir koji je ovdje i sada. U Iv 20,19 vidimo da prve riječi uskrslog Krista za učenike tim istim učenicima udjeljuju mir, jer Krist odmah progovara: „Mir vama!“ (Iv 20,19). Svaki put kada su se učenici okupljali na euharistiji Krist je rekao „Mir vama!“ . Crkva je živjela od toga što su Kristovi učenici slavili Uskrs. Isusovi učenici su iskusili da je istinita riječ svetog Pavla u poslanici Efežanima: „Krist je mir naš“ (Ef 2,14). Vjera je otvorila novi prostor mira a to je pomirenje robova i slobodnih, Grka i barbara, Židova i pogana. Ovdje se papa Benedikt XVI. referira na Gal 3,28. Navedene skupine su bile duboko odijeljene jedna od druge, ali Krist je taj koji je došao da ih poveže (usp. Gal 3,17.28). Zato se euharistijsko slavlje nazivalo mir. Euharistijsko slavlje je Kristova prisutnost. Kristova prisutnost u euharistiji je prostor novog gostoprimstva koji prekoračuje sve granice, u Kristu se svi osjećaju kao kod kuće.²⁸

2.1.2 Euharistija

Od svih naziva za sakrament Kristova tijela i krvi, ovaj se u današnjem svijetu najčešće koristi. Protestanti ga nazivaju „večera“ ali Gospodin nije naredio da se ponavlja večera kao takva, odnosno, da se ponavlja pashalna gozba koja se slavi samo jednom u godini. Dakle, euharistija je samo izvana povezana sa gozбом. Isus je riječima pretvorbe darovao sama sebe. Krist je kruh pretvorio u svoje tijelo i dao da ljudi jedući taj kruh uđu u zajedništvo s Bogom ali i cijelom Crkvom. Kršćanin blagujući taj kruh postaje dio Mističnog tijela Kristova ali o tome ću pisati malo kasnije. Euharistija je također nazivana molitvom, žrtva u riječima pretvorbe gdje se kruh i vino pretvaraju u Krista koji je naša hrana za uskrsnuće, za vječni život. Pretvorba je središte Posljednje večere, to je ono što se danas zove euharistijska molitva. Isusova molitva na Posljednjoj večeri je najvažniji dio Posljednje večere, Isus tada ustanovljuje sakrament euharistije. Prema papi Benediktu, nikako ne smijemo reći da je središte Posljednje večere to što Isus blaguje janje ili neko tradicionalno jelo. Uvijek je središte Posljednje večere pretvorba kruha u Kristovo tijelo, pretvaranje ovozemaljske hrane u hranu za život vječni, u hranu za

²⁷ Usp. Joseph RATZINGER, *Bog je s nama. Euharistija: središte života*, 126-127., poziva se na: Izvadak iz propovijedi održane 3.12.78. u katedrali u Münchenu, povodom 70. rođendana Ernsta Tewesa.

²⁸ Usp. Joseph RATZINGER, *Bog je s nama. Euharistija: središte života*, 127-128., poziva se na: Izvadak iz propovijedi održane na Silvestrovo 1981.

Uskrsnuće. Zato je važno imati na pameti da je euharistija samo izvana povezana s gozdom.²⁹

2.1.3 *Communio*

Na sinodi održanoj 1995. razmatrana je riječ *communio* koja u prvome redu ukazuje na euharistijsko središte Crkve i tako poimanje Crkve smješta u najdublje mjesto susreta Isusa i ljudi, u čin Kristova predanja za nas. Danas se pojam *communio* poima prvenstveno u horizontalnom smislu, dakle mjesne Crkve su povezane zajedno sa svojim raznolikim zajedničkim pripadnostima, ali tada se predodžba strukture Crkve kao *communio* jedva razlikuje od koncilijarnog ustroja: prevladava horizontalna ideja - u jednoj veoma napetoj zajednici. Pomoću dva novozavjetna teksta papa Benedikt XVI. objašnjava pojam *communio*. To su 1 Kor 10,16 i 1 Iv 1,3-7. Pavao nam u 1 Kor 10,16 govori: „Zar nije posvećeni kalež koji posvećujemo, zajedništvo (*koinonia, communio*) s Krvlju Kristovom? Zar nije kruh koji lomimo zajedništvo s Tijelom Kristovim? Budući da je samo jedan kruh, mi smo svi jedno tijelo, jer smo svi mi dionici jednoga kruha.“.

Pojam *communio* se prvenstveno koristi za sakrament euharistije. Krv prema hebrejskom shvaćanju označava život. Mi preko sakramenta euharistije ulazimo u krvno zajedništvo s Isusom Kristom. U kontekstu euharistije krv označava predanje za nas. Krist je za nas prolio krv. Apostol Pavao naše jedinstvo u kruhu u euharistiji uspoređuje s jedinstvom muškarca i žene (usp. 1 Kor 6,17sl.; Ef 5,26-32). S druge pak strane, *Communio*-ekleziologija općenito danas označava ideju skupa svih mjesnih Crkava, taj pluralizam mjesnih Crkava cijelog svijeta, njihov kult, disciplinu i nauk suprotstavljen centralističkom shvaćanju Crkve.³⁰ Međutim, prema papi Benediktu, naznačeni pojam izvorno označava zajedništvo Crkve s Gospodinom.

Razlika između svakodnevnog kruha i onog euharistijskog je u tome što svakodnevni kruh kojeg blagujemo postaje dio nas a mi kada blagujemo euharistijsko kruh postajemo dio mističnog tijela Kristova. Kada blagujemo nebeski kruh tada postajemo suobličeni Kristu. O tome govori apostol Pavao: udovi jednoga tijela, jedno u njemu. Svi smo u sakramentu euharistije asimilirani u Krista, mi tada blagujući Krista postajemo identični,

²⁹ Usp. Joseph RATZINGER, *Na putu k Isusu Kristu*, 123-125.

³⁰ Usp. Joseph RATZINGER, *Na putu k Isusu Kristu*, 126 -129.; Ovdje papa Benedikt XVI. dodatno pojašnjava da *Communio*-ekleziologija općenito danas označava skup svih mjesnih Crkava. Taj pluralizam mjesnih Crkava cijelog svijeta, njihov kult, disciplinu i nauk suprotstavljen centralističkom shvaćanju Crkve.

jedno u Kristu. Papa Benedikt XVI. ovdje pojašnjava kako više nismo jedni pored drugih, svatko pojedinačno za sebe nego svatko tko „blaguje Kristovo tijelo“ za papu Benedikta XVI. je „kost od moje kosti i meso od mojega mesa“ (usp. Post 2,23). Ovo važi za sve pričesnike na svim kontinentima, dakle svi pričesnici su sjedinjeni u Kristu kada se pričešćuju. Crkva nastaje iz euharistijskog kruha. On je njezino središte. On je taj koji sve mjesne Crkve na svijetu sabire u jedno tijelo. To je jedno posebno i uzvišeno jedinstvo. To je jedinstvo u kojem nas okuplja Gospodin sa križa, i mi trebamo to jedinstvo u kruhu koristiti za snagu u služenju siromasima, potrebitima, zaboravljenima i slabima. U njima trebamo prepoznati Gospodina sa križa. Tekst iz Mt 25,35 : „*Bio sam gladan i dali ste mi jesti; bio sam žedan i dadoste mi piti; bio sam gol i odjenuli ste me; bio sam bolestan i pohodili ste me; bijah u tamnici i došli ste k meni*“ – upućuje upravo na tu grupu ljudi.³¹

2.1.4 *Communio u Prvoj Ivanovoj poslanici*

U Prvoj Ivanovoj poslanici imamo drugo mjesto gdje se spominje *communio* (koinonia) (1 Iv 1,3-7) gdje Ivan govori o susretu s Utjelovljenom Riječju, Ivan daje Ono što je vidio i dodirivao. Ivan govori da se susreo s Gospodinom i da je u zajedništvu s Gospodinom. Ivan polazi od toga da je Gospodin svjetlo i tko je u zajedništvu sa Gospodinom, on je u svjetlu, odnosno svjetlo je Božja istina u zapovjedi ljubavi. U 1 Iv se nalazi ono što smo malo prije vidjeli za nauk kod Apostola Pavla; tu je riječ o komuniciranju s Isusom kada postajemo u zajedništvu sa Bogom. To je zajedništvo s Božjim svjetlom i zajedništvo sa Božjom ljubavi gdje smo mi u istini ujedinjeni jedni s drugima. *Communio* treba promatrati u ovoj dubini i širini da bi imali nešto o tome reći svijetu.³²

2.1.5 *Solidarnost*

Riječ *solidarnost* nije uzeta iz Biblije dok *euharistia* i *communio* jesu. Papa Benedikt XVI. ovdje analizira nadbiskupa Cordesa koji govori o P. Lerou. Pojam *solidarnost* je prvo razvio P. Lerou jer je on pojam *solidarnosti* u ranom socijalizmu koristio kao protupojam kršćanskoj ideji ljubavi. On je smatrao da je *solidarnost* rješenje za socijalne probleme.³³

³¹ Usp. Joseph RATZINGER, *Na putu k Isusu Kristu*, 132-133.

³² Usp. Joseph RATZINGER, *Na putu k Isusu Kristu*, 134-135.

³³ Usp. Joseph RATZINGER, *Na putu k Isusu Kristu*, 135-136., poziva se na: P.J. CORDES, „*Communio. Utopie oder Program?*“ *Questiones disputate*, 148., Freiburg, 1993., 29-32.

Postoje ljudi koji zloupotrebljavaju pojam solidarnost i to obično bude kada žele širiti svoje moći, ideologije, vlasti nad tržištem. Papa Benedikt XVI. napominje da se na taj način uništavaju socijalne strukture i formira se laksna grešna savjest koja nije osjetljiva za potrebe drugoga. Time nam govori da bez Boga ne ide. Ne smijemo socijalne probleme rješavati bez oslonca na Krista, bez savjetovanja sa Kristom. Krist je mnogim svećenicima i redovnicama bio snaga, odnosno izvor snage za pomoć onima najpotrebitijima.³⁴

Papa Benedikt XVI. pojašnjava da je pojam solidarnosti u nekoliko posljednjih desetljeća transformiran. Zato se solidarnost može nazivati „euharistija“, „communio“. U ovom kontekstu pojam solidarnost označava „biti jedan za drugoga“.³⁵

Još jedan od razloga zašto nam je potrebna vjera u Krista je taj što Krist povezuje razum i vjeru. Krist je dao mjerilo odgovornosti, Krist treba biti izvor naše snage da živimo sukladno odgovornosti koju je On dao. Trebamo biti solidarni na svim razinama, dakle na materijalnome, duhovnom, etičkom i religioznom području. Istinska vjera je hrana za duh solidarnosti. Jedan Bog i jedan kruh koji želi ujediniti sve ljude su polazište kršćanstva i mi kršćani ne smijemo zakazati misleći da više ništa ne možemo dati. Papa Benedikt XVI. podsjeća ali i opominje svijet da ne smije stvarati jedinstvo bez Gospodina, ili čak mir protiv Gospodina, jer će prema njegovim riječima takvo jedinstvo doživjeti sudbinu „babilonskog eksperimenta“, dakle takvo jedinstvo vodi u zbrku i razaranje, ali i u mržnju svijetu protiv svih.³⁶

2.1.6 Odnos radosti i solidarnosti

Ne možemo biti radosni ako smo sebični i ako nismo solidarni. Dakle radost ne isključuje solidarnost. Prava radost kao i prava solidarnost nisu egoistični, jer radost i solidarnost trebaju proizlaziti iz zdravorazumskog shvaćanja dobra, a tek nakon toga se može normalno graditi solidarnost. Dakle ne može biti solidarnosti bez ispravnog shvaćanja dobra. Kršćanima kao društvenim bićima je potrebno ono istinsko povjerenje koje nam uostalom može dati samo vjera koja bi vjerovala da je svijet u svojoj osnovi dobar; potrebna nam je vjera u dobrog Boga koji je u zajedništvu sa nama i treba nam vjera da je dobro živjeti i biti s čovjekom. To je osnovni temelj za pravu radost. Istinska radost

³⁴ Usp. Joseph RATZINGER, *Na putu k Isusu Kristu*, 136-137.

³⁵ Usp. Joseph RATZINGER, *Na putu k Isusu Kristu*, 138.

³⁶ Usp. Joseph RATZINGER, *Na putu k Isusu Kristu*, 139-141.

treba nama pomoći da se pripremimo za prihvaćanje radosne vijesti, ali isto tako istinska radost pomaže da i drugi ljudi budu radosni.³⁷

2.2 Ustanovljenje euharistije

Najvažnija datost u tradiciji o Posljednjoj večeri je ustanovljenje sakramenta euharistije. Ovdje papa Benedikt XVI. govori o jezgri predaje o Posljednjoj večeri. To su riječi koje je Isus izgovorio nad kruhom i vinom, i Isus je tim riječima samoga sebe dao učenicima. Naznačene riječi možemo pronaći kod sinoptika ali isto tako i kod apostola Pavla u 1 Kor 11,23-26. U nekim pojedinostima se ovi izvještaji razlikuju ali njihov centralni dio, odnosno, njihova jezgra su dosta slični. Evanđelisti Marko i Matej imaju tekstove o Posljednjoj večeri koji se uvelike podudaraju. Tekst apostola Pavla je srodan sa tekstom evanđeliste Luke. Ako gledamo literarno onda je najstariji od ovih tekstova - tekst iz 1 Kor koji je napisan 56. godine. Evanđelist Marko je za pisanje svojeg evanđelja koristio vrlo staru predaju, stoga egzegeti raspravljaju je li stariji tekst Markov ili Pavlov? Papa Benedikt XVI. analizira stajalište Rudolfa Pescha koji govori da je Markova predaja izgledno starija jer potječe iz tridesetih godina, međutim, vjerojatno tako i Pavlovo izvješće potiče iz toga vremena. Rudolf Pesch se dojmljivim argumentima založe za veću starost Markove predaje, koju vremenski treba smjestiti u tridesete godine.³⁸ Pavao ističe kako su riječi ustanovljenja sakramenta euharistije Božanskog podrijetla, Pavao jasno ističe da su one proizišle od Gospodina: „Od Gospodina primih što vama predadoh“ (1 Kor 11,23a). Ovo govori i za predaju o uskrsnuću, ali isto tako i za izvještaj o ustanovljenju sakramenta euharistije. Skupina egzegeta koji ne priznaju Isusovo božanstvo nego ga smatraju običnim čovjekom, političkim pobunjenikom ili židovskim rabijem, postavljaju pitanje kako se Posljednja večera mogla desiti Isusu jer se ono što se događalo na Posljednjoj večeri nije moglo uklopiti u njihovo shvaćanje Isusa, jer oni su unaprijed odredili okvir u kojeg treba smjestiti Isusa. Stoga smatraju da riječi izrečene na

³⁷ Joseph RATZINGER, *Sol zemlje, Kršćanstvo i Katolička crkva na prijelazu tisućljeća, Razgovor s Peterom Seewaldom*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1997., 37-38.

³⁸ Markovo evanđelje treba vremenski smjestiti u tridesete godine kao i Pavlovo izvješće. Apostol Pavao u 1 Kor kaže da predaje ono što je primio. U 1 Kor 15 izričito ustrajava na doslovnim riječima koje valja sačuvati jer je to nužno za spasenje. Iz tog slijedi da je Pavao riječi večere Gospodnje primio u prvoj zajednici na način koji ga je uvjerio da one dolaze od samog Gospodina.

Posljednoj večeri ne potječu od Isusa.³⁹ Papa Benedikt XVI. ovdje analizira prigovore takvih egzegeta i daje odgovore.

Egzegeti su prigovarali kako oni smatraju da postoji proturječje između Isusovog nauka o kraljevstvu Božjem i Isusove smrti na križu gdje se Isus žrtvuje za nas, te gdje Isus govori „za mnoge“ - to je izričaj gdje nas Isus zastupa, gdje On govori kako će se predati za nas.

Papa Benedikt XVI. iznosi poređenje Ivana Krstitelja i Isusa. Ivan Krstitelj je s obzirom na prijeteći sud pozivao na obraćenje, Isus je kao glasnik radosti naviještao blizinu Božje vladavine i Božju bezuvjetnu volju za oprostjenjem, vladavinu Božje dobrote i milosrđa.⁴⁰

„Zadnja riječ koju Bog govori svome zadnjem glasniku (glasniku radosti nakon zadnjeg glasnika suda, Ivana) jest riječ spasenja. Obilježje Isusova naviještanja jednoznačno je davanje prednosti usmjerenju na Božje obećanje spasenja, nadilaženje Boga Suca prisutnim Bogom dobrote.“⁴¹

Vežano za Gospodnju večeru i uskrsnuće, papa Benedikt XVI. kaže da je križ pokazatelj Gospodnje ljubavi. Gospodin Sam sebe daje za nas.⁴²

Papa Benedikt XVI. govori kako mnogi ne vide povezanost između dvije stvari, naime pojedinci smatraju nespojivim Isusovo propovijedanje radosti sa Njegovom smrti na križu. Naravno da se ovdje radi o pojedincima koji ne vjeruju da je Isus učinio svoje otkupiteljsko djelo. S tim u vezi, proturječje između Isusove poruke radosti i njegova prihvaćanja križa kao smrti za mnoge ne postoji. Naprotiv, tek ovim prihvaćanjem i preobrazbom smrti poruka milosti doseže svu svoju dubinu. Predodžba o ustanovljenju euharistije unutar „zajednice“ potpuno je besmislena i s povijesnoga gledišta.⁴³

³⁹ Usp. BENEDIKT XVI. - Joseph RATZINGER, *Isus iz Nazareta. DIO II. Od uzlaska u Jeruzalem od uskrsnuća*; Verbum, Split, 2011., 116.-119.

⁴⁰ Usp. BENEDIKT XVI. – Joseph RATZINGER, *Isus iz Nazareta. DIO II. Od uzlaska u Jeruzalem od uskrsnuća*, 119.

⁴¹ BENEDIKT XVI. - Joseph RATZINGER, *Isus iz Nazareta; DIO II. Od uzlaska u Jeruzalem od uskrsnuća*, 119., poziva se na: Rudolf PESCH, *Abdenmahl*, 104.

⁴² Usp. BENEDIKT XVI. - Joseph RATZINGER, *Isus iz Nazareta; DIO II. Od uzlaska u Jeruzalem od uskrsnuća*, 124.

⁴³ Usp. BENEDIKT XVI. - Joseph RATZINGER, *Isus iz Nazareta; DIO II. Od uzlaska u Jeruzalem od uskrsnuća*, 125.

S pravom Pesch o tome kaže „da do sada nije moglo biti izneseno nikakvo uvjerljivo dugotrajno tumačenje o večeri Gospodnjoj“.⁴⁴ Ono ne postoji. To je moglo doći samo iz Isusove vlastite svijesti. Samo je On mogao tako suvereno utkati niti zakona i proroka u jedinstvo - potpuno u vjernosti Pismu i potpuno u novosti svojega sinovstva. Samo zbog toga što je On sam to rekao i učinio, Crkva je u svojim raznim strujama od početka mogla „lomiti kruh“, onako kako je to Isus učinio u noći kad je bio izdan.⁴⁵

2.2.1 Teologija riječi ustanovljena

Ovdje papa Benedikt XVI. analizira četiri mjesta u Bibliji: Mk14,22; Mt26,26; Lk22,19 i 1 Kor11,24. U Markovu i Matejevu Evanđelju, kao i u 1 Kor nalazimo izričaj o kruhu „ovo je tijelo moje - za vas“, ali kad čitamo Lukino evanđelje onda vidimo izričaj „ovo je moje tijelo koje se za vas predaje“. Razlika između Luke i Mateja, s jedne strane, i Mateja i Marka, s druge strane, je ta što kod Mateja i Marka nema „ovo činite meni na spomen“, odnosno, kod Marka i Mateja nema zapovjedi da se ovo ponavlja.⁴⁶

Židovima je zvučalo kao sablazan da se pije Kristova krv, zato ondje gdje treba pisati „krv“ piše „novi Savez“. Marko i Matej govore o „krvi Saveza“ kao što piše u knjizi Izlaska kako Gospodin sklapa savez na Sinaju. Matej i Luka govore o prolijevanju krvi „za mnoge“ dok Pavao i Luka govore „za vas“ kada misle na zajednicu učenika.⁴⁷

Riječ euharistia se može prevoditi i kao *zahvala*. Isus na Posljednjoj večeri, kao i kod umnažanja kruha u Iv 6,11, preuzima predaju zahvala i hvalospjeva. Riječi kojima Isus ustanovljuje sakrament euharistije pripadaju ovome molitvenom kontekstu; dakle, ovdje zahvala postaje blagoslov i pretvorba. Crkva od svojeg samog početka riječi pretvorbe promatra kao dio molitve s Isusom. Pretvorba je središnji dio hvalospjeva gdje Bog svaki put daruje Isusovo tijelo i krv. Isus sam sebe daruje.⁴⁸

Upravo je euharistija naziv za bogoslužje koje je darovao Isus. Lomljenje kruha na Posljednjoj večeri pokazuje sliku Isusa kao oca. Dakle, ovdje je prisutna slika oca koji

⁴⁴ Usp. BENEDIKT XVI. - Joseph RATZINGER., *Isus iz Nazareta; DIO II. Od uzlaska u Jeruzalem od uskrsnuća*, 125; poziva se na Rudolf PESCH, *Das Abendmahl und Jesu Todesverständnis*, Questions disputate Bd. 80, Herder, Freiburg -Basel- Wien, 1978., 21.

⁴⁵ Usp. BENEDIKT XVI. - Joseph RATZINGER, *Isus iz Nazareta; DIO II. Od uzlaska u Jeruzalem od uskrsnuća*, 125.

⁴⁶ Usp. Joseph RATZINGER, Benedikt XVI., *Isus iz Nazareta; DIO II. Od uzlaska u Jeruzalem od uskrsnuća*, 126.

⁴⁷ Usp. BENEDIKT XVI. - Joseph RATZINGER, *Isus iz Nazareta; DIO II. Od uzlaska u Jeruzalem od uskrsnuća*, 127.

⁴⁸ Usp. BENEDIKT XVI. - Joseph RATZINGER, *Isus iz Nazareta; DIO II. Od uzlaska u Jeruzalem od uskrsnuća*, 128.

daje članovima svoje obitelji po komad kruha. Kada čitamo Djela apostolska vidimo da je „lomljenje kruha“ oznaka euharistije u prvoj Crkvi. Ovdje Isus svojim učenicima a i nama samima daje samoga sebe da budemo u zajedništvu s njim ali i u zajedništvu međusobno.⁴⁹

Prema papi Benediktu XVI., na Posljednjoj večeri je dokinuto staro hramsko bogoslužje, ali je isto tako staro hramsko bogoslužje dovedeno do svojega ispunjenja u Isusu Kristu. Isus u Markovom i Matejevom evanđelju govori „ovo je tijelo moje“; dok kod Luke i Pavla vidimo „koje se za vas predaje“, dakle, Luka i Pavao pojašnjavaju Isusovu gestu dijeljenja. Ima mjesto u Ivanovu evanđelju u desetom poglavlju gdje Isus govori kako mu nitko ne oduzima život, nego ga Isus sam od sebe polaže (Iv 10,18). Krist je svoju smrt pretvorio u pobjedu nad grijehom. Krist zna: „Vlast imam položiti ga, vlast imam opet uzeti ga“ (Iv 10,18). Krist je dao svoj život za naše grijeha i tu je uključeno uskrsnuće. Krist daje život ali ga ponovno uzima i zato Krist kao Uskrsli može ustanoviti sakrament euharistije.⁵⁰

Sakrament gdje On sam postaje pšenično zrno koje umire, pšenično zrno koje će se vječno umnažati, kruh kojim Gospodin sam sebe umnažanjem kruha dijeli ljudima. Tri starozavjetna teksta su isprepletena u riječima nad kaležom.

Dakle radi se o:

1. Izl 24,8- sklapanje saveza na Sinaju
2. Jr 31,31- tekst koji obećaje Novi savez, ali i očitovanja krize- razorenje hrama i babilonsko izgnanstvo
3. Iz 53,12- ovo je mjesto gdje se na tajanstven način obećaje Sluga Božji koji nosi grijeha mnogih i na taj način će izvršiti svoje poslanje a to je spasenje, to je Kristovo otkupiteljsko djelo.

Kada gledamo prvo spomenuto mjesto u Bibliji (Izl 24), tu papa Benedikt XVI. analizira dvije stvari: „krv saveza“, krv žrtvovanih životinja kojom se škropi žrtvenik i Božja riječ i Izraelovo obećanje poslušnosti: „Ovo je krv Saveza koji je Gospodin s vama uspostavio

⁴⁹ Usp. BENEDIKT XVI. - Joseph RATZINGER, *Isus iz Nazareta; DIO II. Od uzlaska u Jeruzalem od uskrsnuća*, 129.

⁵⁰ Usp. BENEDIKT XVI. - Joseph RATZINGER, *Isus iz Nazareta; DIO II. Od uzlaska u Jeruzalem od uskrsnuća*, 130.

na temelju svih ovih riječi“, to je rekao Mojsije nakon škropljenja i nakon toga Mojsije govori: „Sve što je Gospodin rekao izvršiti ćemo i poslušati ćemo“ (Izl 24,7).⁵¹

Novi savez utemeljen je na beskrajnoj Kristovoj poslušnosti do smrti, i Kristova poslušnost do smrti je neopoziva i nepovrjediva i to je jedini način da Krist nadoknadi i savlada nepravdu i zlo, odnosno da pobijedi grijeh. Papa Benedikt XVI. ovdje navodi tekst iz poslanice 2 Tim 2,13 koji govori da je Krist beskrajno vjeran čak i kada mi nismo vjerni jer Krist ne može sam sebe zaniijekati.⁵²

Krist je Sluga Božji a razlika između krvi koju je prolio Krist i krvi koju proliju životinje, ili bolje rečeno razlika između žrtvovanja životinja i Kristove žrtve na križu je ta što krv koju prolije žrtvovana životinja ne može povezati Boga i čovjeka. Kada Krist daruje svoju krv, on daje samoga sebe. Kristova krv je ta koja spašava, životinjska krv nije spasonosna. Krist daruje savez u svojoj krvi, savez novoga i vječnoga života. Kršćani su suzajedničari u Kristovu tijelu i krvi a to znači da kada mi blagujemo euharistijski kruh postajemo jedno, prvenstveno sa Kristom, ali i sa cijelom Crkvom.⁵³

Papa Benedikt XVI. spominje i ono što je Ferdinand Kattenbusch 1921. govorio da Isus na Posljednjoj večeri ustanovio i sakrament euharistije i Crkvu. Tako su Kristovi učenici postali zajednica. Ustanovljenjem euharistije ustanovljena je i Crkva. Krist okuplja cijelu Crkvu u sakramentu euharistije. Crkva potječe od Posljednje večere, ali i zbog toga i od Kristove smrti i uskrsnuća, koje je on predznačio darom tijela i krvi.⁵⁴

⁵¹ Usp. BENEDIKT XVI. - Joseph RATZINGER, *Isus iz Nazareta; DIO II. Od uzlaska u Jeruzalem od uskrsnuća*, 131.

⁵² Usp. BENEDIKT XVI. - Joseph RATZINGER, *Isus iz Nazareta; DIO II. Od uzlaska u Jeruzalem od uskrsnuća*, 132.

⁵³ Usp. BENEDIKT XVI. - Joseph RATZINGER, *Isus iz Nazareta; DIO II. Od uzlaska u Jeruzalem od uskrsnuća*, 133.

⁵⁴ Usp. BENEDIKT XVI. - Joseph RATZINGER, *Isus iz Nazareta; DIO II. Od uzlaska u Jeruzalem od uskrsnuća*, 137.

2.3 Izvori euharistije

2.3.1 Izvor Euharistije u tajni Uskrsa

Sve što je Isus naviještao ide u pravcu da će svoju ljubav i poruku potvrditi u patnji. Isus je ustanovio euharistiju na Posljednjoj večeri a u tim riječima Isus nagovještava svoju smrt, svoje predanje, to je ljubav kojom se Isus Bogu i ljudima daje na raspolaganje. Riječi koje tad izgovara su predznak onoga što se treba dogoditi, Isusova smrt je dio Božjeg plana, Isusova smrt je potvrda onoga što je izrečeno na Posljednjoj večeri. Isusova smrt je još jedna u nizu nesebičnih potvrda Njegove ljubavi prema Bogu i ljudima. Dalje papa Benedikt XVI. koristi sliku koju donosi sveti Ivan u svojem evanđelju gdje piše kako Isus učenicima pere noge. Poveznica između Isusova pranja nogu i onog što se događa na Posljednjoj večeri je ta što Isus na Posljednjoj večeri pere naše grijehе u svojoj velikoj ljubavi. Pranje nogu je inače po sebi bio posao slugu.⁵⁵

Isus svojom ljubavlju, odnosno Isus na Posljednjoj večeri pere naše grijehе i tako nas priprema za nebeski kruh, za zajedništvo s Bogom i zajedništvo s ljudima. Kada čitamo zgodu u kojoj Isus pere noge, tu vidimo da je Petar taj koji odbija da mu Isus opere noge. Mi se ne trebamo ugledati na Petra jer to je lažna poniznost. Odbijanje da Isus pere naše grijehе je odbijanje Božjeg milosrđa, odbijanje zajedništva s Bogom, jer čovjek tada odbija da mu Bog oprostí grijehе, tada čovjek odbija primiti sakrament euharistije, odbija biti u jedinstvu s Bogom i sa čovjekom.⁵⁶

„Ovo je moje tijelo, ovo je moja krv“ - to su izričaji Izraelova žrtvenog jezika, kojima se označuju darovi što ih se u hramu prinosilo Bogu.⁵⁷

Isus koristi izričaj Izraelovog žrtvenog jezika i on postaje konačna žrtva. U Kristu su ispunjeni svi starozavjetni pokušaji žrtve.⁵⁸

⁵⁵ Usp. Josph RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 24-25.

⁵⁶ Usp. Josph RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 26-27.

⁵⁷ Usp. Josph RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 27; poziva se na: J. JEREMIAS, *Die Abendmahlsworte Jesu*, Göttingen 1960; J. BETZ, *Die Eucharistie in der Zeit der griechischen Väter*, II/1, *Die Realpräsenzdes Liebes und Blutes Jesu im Abenmahl nach dem Neuen Testament*, Freiburg 1961.

⁵⁸ Usp. Josph RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 28; poziva se na: J. JEREMIAS, *Die Abendmahlsworte Jesu*, Göttingen 1960; J. BETZ, *Die Eucharistie in der Zeit der griechischen Väter*, II/1, *Die Realpräsenzdes Liebes und Blutes Jesu im Abenmahl nach dem Neuen Testament*, Freiburg 1961.

Isus pridodaje riječi koje potječu iz knjige proroka Izaije: „Ovo je moje tijelo, koje se za vas predaje; moja krv, koja se za vas i za mnoge prolijeva“. Ova rečenica potječe iz Pjesama o sluzi Božjem, što ih nalazimo u Iz 53.⁵⁹

2.3.2 Izvor euharistije i Crkve iz Isusovog probodenog boka

Papa Benedikt XVI. ovdje govori o Ivanovom evanđelju i kronologiji koju tamo nalazimo, dakle radi se o trenutku Isusove smrti. Ivan Isusovu smrt smješta da se dešava upravo u isto vrijeme kada se kolju janjci za Pashu. Zaključak je da je Isus uskrsno janje koje se žrtvuje. Ovdje papa Benedikt XVI. napominje da je evanđelist Ivan pišući evanđelje, kada govori o Isusovom probodenom boku upotrijebio naziv iz Starog zavjeta Adamovo „rebro“.⁶⁰

Kada se Isus predao u smrt, odatle su nastali sakramenti euharistije i krštenja, iz Isusovog rebra su potekle krv i voda, euharistija i krštenje daju jedno novo zajedništvo, dakle krv i voda iz Kristovog boka daruju novo zajedništvo. Za otvoreni Kristov bok kažemo da je to središte iz kojeg dolazi Crkva. Iz Kristova probodena boka izlaze krv i voda, dakle iz Kristova boka dolaze sakramenti. Crkva se izgrađuje na sakramentima koje je ustanovio Krist. Nije dovoljna samo Posljednja večera da se ustanovi sakrament euharistije. Znamo da na Posljednjoj večeri Krist izrekao riječi pretvorbe, ali to znači da je Krist anticipirao svoju smrt, Krist je svoju smrt preobrazio u događaj ljubavi.⁶¹

Riječ, smrt i uskrsnuće moraju ići zajedno, jedno bez drugog ne ide; te tri stvari zajedno čine pashalni misterij, a to je uskrsno otajstvo iz kojeg izlazi euharistija. Pošto su Isusova muka, smrt i uskrsnuće pokriće za euharistiju; pogrešno je euharistiju smatrati običnom gozdom. Kao što trebamo imati strahopoštovanje prema Kristovoj mucij, smrti i uskrsnuću; takvo isto strahopoštovanje trebamo imati prema euharistiji.⁶² „Euharistija je žrtva, posadašnjenje žrtve križa Isusa Krista.“⁶³

⁵⁹ Josph RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 28; poziva se na: J. SCHARBET, *Stellvertretendes Sühneleiden in den Ebed-Jahwe-Liedern und im altorientalischen Ritualtexten*, u: *Bibl. Zeitschrift*, Volume 2 (1958): Issue 2 (Nov 1958) 190- 213.; J. SCHARBET, *Die Rettung der „Vielen“ durch die „Wenigen“ im Alten Testamen*; u: *Trierer theol. Zeitschrift*, 68 (1959), 136-161.

⁶⁰ Usp. Josph RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 38; upućuje na: H. RAHNER, *Symbole der Kirche. Die Ekklesiologie der Väter*, Salzburg 1964., 177-205.; A o židovskoj pozadini papa Benedikt XVI. upućuje na: A. TOSSATO, *Il matrimonio nel Giudaismo Antico e nel Nuovo Testamento*, Roma 1976., 49-80.

⁶¹ Usp. Josph RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 39.

⁶² Usp. Josph RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 40.

⁶³ Josph RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 41.

Bog na nas djeluje iznutra i mi trebamo dopustiti da Bog na nas djeluje iznutra, a to znači otvoriti svoj život Bogu, prepustiti se Božjoj logici, prepustiti se logici da Božje milosrđe upravlja našim životom. Svaka uputa koju nam je dao Gospodin, dao nam je upute zato što nas voli, zato što iskazuje svoje milosrđe nama. Uvijek se na Gospodina trebamo i možemo osloniti. Ne trebamo svijest o tiranskoj vladavini projicirati na Gospodina, a to se vrlo lako može desiti ako Gospodnje zapovjedi vidimo i vršimo samo izvana. Gospodin nije tiranin, to Gospodin nikako ne može biti.⁶⁴

Žrtva Bogu je naše kajanje za grijeh, mi kada se kajemo za grijeh, kada se kajemo za svako zlo koje smo učinili, kajemo se za naše grešne navike; tada se naše molitve uzdižu Bogu, takva žrtva kao raskajani duh je naša molitva Gospodinu i takva molitva se Gospodinu više sviđa od žrtvovanja ovnova ili jaraca. Prava je žrtva darovanje sebe Gospodinu i zahvalno veličanje Gospodina, to je način da obnovimo sebe i svijet.⁶⁵

Papa Benedikt XVI. navodi da su Isusove riječi na Posljednjoj večeri izgovorene u duhu Pashalne hagade, Isus postaje novo središte Pashalne hagade, Kristova ljubav je njeno novo središte. Ona je pobijedila smrt, a isto tako papa Benedikt XVI. govori kako je Kanon Rimske mise nastao iz tih židovskih molitava i on postaje srž euharistije. Krist je stvarni nositelj žrtve, Krist u molitvi preobražava svoju smrt u riječ, u molitvu i tako je promijenio svijet.⁶⁶

„Zato je Kristova smrt prikladna za posadašnjenje, Kristova smrt živi u molitvi a molitva traje neprekidno kroz sva stoljeća. Kristova žrtva je nama darovana, Krist nas u svojoj žrtvi prihvaća, Krist je učinio da nam Njegova smrt bude izvor života.“⁶⁷

Mi možemo ući u Kristovu žrtvu kada se molimo s Kristom. Krist je uvijek nama blizu i u tome je Njegova veličina; toliko je se poistovjetio sa nama da Njemu pripada naš grijeh a nama Njegov život. Krist nas istinski prihvaća, samo po Kristu možemo postati dionici euharistije. Papa Benedikt XVI. preporuča da ponovo postanemo svjesni da je Gospodin taj koji nam daje hranu, mi živimo od Gospodnje dobrote; a to je slika koja pomaže da na

⁶⁴ Usp. Jospheh RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 44.

⁶⁵ Usp. Jospheh RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 45.

⁶⁶ Usp. Jospheh RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 46. Ove je sastavnice Joseph Ratzinger opširnije izložio u svom prilogu: *Geschalt und Gehalt der eucharistischen Feier*, Int. Kath. Zeitschr. „*Communio*“, 6 (1977), 385-396; ponovno tiskano s dva dodatka u: J. RATZINGER, *Das Fest des Glaubens. Versuche zur Theologie des Gottesdienstes*, Einsiedeln 1981., 1993., 31-54.

⁶⁷ Jospheh RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 46.

euharistiji primamo Božje milosrđe. Preporuča da objedi budu sveto vrijeme jer ih trebamo započinjati i završavati molitvom. Kada u obitelji zajedno molimo tada od Boga primamo nove darove, u obitelji nastaje ozračje Božjeg milosrđa.⁶⁸

Ni jedan čovjek ne može svojom snagom; svojim riječima pretvoriti kruh u tijelo Kristovo niti vino u Kristovu krv. Svećenik se služi Kristovim riječima, odnosno Krist progovara preko svećenika, i tada svećenik zastupa opću Crkvu. Papa Benedikt XVI. pojašnjava da za misu nije potreban netko tko govori u vlastito ime, koji je došao po vlastitom nalogu, nego koji zastupa Crkvu svih mjesta i vremena, Crkvu koja mu je povjerila ono što je sama primila.⁶⁹

„Povezanost euharistijskog slavlja sa svećeničkim ređenjem nije -kako se ponekad može čuti- pronalazak Crkve, koja sebi time prisvaja svakojaka prava i ograničava Duha. Ovo obdarivanje nalogom, što ga je čitava Crkva primila u svome jedinstvu, nazivamo 'svećeničko ređenje'. Trebali bismo pokušati pronaći novo strahopoštovanje prema euharistijskom otajstvu.“⁷⁰

Papa Benedikt XVI. ovdje analizira pitanje *interkomunikacije*. On govori da ne smijemo činiti nešto kako bi se postiglo jedinstvo tamo gdje ga nikada nije ni bilo, ne smijemo euharistiju upotrebljavati u tu svrhu, jer ona nije sredstvo. Mi trebamo ponizno čekati da nam Gospodin daruje jedinstvo. Mi koji jesmo u Crkvi trebamo u Crkvi biti u jedinstvu i za takvo jedinstvo trebamo moliti da nam Gospodin to daruje.⁷¹

Papa Benedikt XVI. poziva da naučimo slaviti euharistiju u želji za zajedništvom s Gospodinom ali i zajedništvo jednih s drugima; trebamo imati želju za zajedničkom molitvom, i na taj način ići prema jedinstvu s Gospodinom.⁷²

⁶⁸ Usp. Jospheh RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 47-50.

⁶⁹ Usp. Jospheh RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 51.

⁷⁰ Jospheh RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 52.

⁷¹ Usp. Jospheh RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 53.

⁷² Usp. Jospheh RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 53.

3. POJEDINE KRISTOLOŠKE NAPOMENE O EUHARISTIJI

3.1 „Ovo činite meni na spomen“

U biblijskim tekstovima kod evanđelista Luke i apostola Pavla nailazimo na izričaj: „Ovo činite meni na spomen“; to se nalazi nakon rečenice: „Ovo je tijelo moje koje se za vas predaje“. Apostol Pavao ovo isto piše i u kontekstu kaleža, ali Marko i Matej ovo ne donose. Prvi kršćani su i ove riječi shvaćali kao ustanovljenje; u zajednici učenika to što se desilo jednom treba se ponavljati. Zatim se papa Benedikt XVI. pita što je Gospodin točno rekao da se ponavlja? Gospodin zasigurno nije rekao da se ponavlja Pashalna večera premda je Posljednja večera bila takva. Pasha je blagdan koji se slavi jednom godišnje, tako da ako se slavi jednom godišnje nije moguće slaviti ga svaki dan, jer u Izraelu postoji točno određen datum kada se slavi Pasha i to je u Izraelu sveta predaja. Dan kad je bila Isusova posljednja zemaljska večera prema židovskome zakonu nije bila stvarna pashalna večera. Isusova posljednja zemaljska večera nije ono što je Gospodin naredio da se ponavlja. Gospodin je naredio da se ponavlja ono što je Krist te noći učinio: lomio je kruh, molio blagoslov i zahvalu a zatim izgovorio riječi pretvorbe kruha i vina. Kad je Isus izgovorio riječi pretvorbe On je tim riječima uzeo naše „danas“ u taj trenutak i tada je uradio ono što evanđelist Ivan navodi u Iv 12,32 - da će s križa Isus sve privući sebi. Na taj način je Isus darovao bitni dio bogoštovlja koji još uvijek nije do kraja oblikovan. Isusov bogoslužni oblik se polako oblikovao kroz povijest Crkve što je u početku izgledalo slično Posljednjoj večeri a poslije se dodala euharistija. Papa Benedikt ovdje kaže da je Rudolf Pesch pokazao da su blagovali samo kruh a ne neka druga jela.⁷³

U 1 Kor 11 vidimo da Pavao preporuča da bogatiji ljudi prvo jedu kod kuće pa da onda siti dođu na Večeru. Hrana koja se blagovala tamo je prema apostolu Pavlu namijenjena onima koji su siromašni, onima koji nemaju za jelo. Papa Benedikt XVI. kada se osvrće na tekst iz 1 Kor 11,20.34 govori da su imućni ljudi donosili svo jelo i obilno blagovali svoje jelo dok su siromasi blagovali samo kruh. Tako je došlo do razdvajanja večere Gospodnje i blagovanja hrane; i tako je stvoren novi liturgijski oblik.⁷⁴

Gospodin je na Posljednjoj večeri darovao učenicima svoje tijelo i krv kao dar uskrsnuća; a križ i uskrsnuće pripadaju euharistiji. Euharistija bez križa i uskrsnuća nije euharistija i

⁷³ Usp. BENEDIKT XVI. - Joseph RATZINGER, *Isus iz Nazareta; DIO II. Od uzlaska u Jeruzalem od uskrsnuća*, 137- 138.

⁷⁴ Usp. BENEDIKT XVI. - Joseph RATZINGER, *Isus iz Nazareta; DIO II. Od uzlaska u Jeruzalem od uskrsnuća*, 139.

zato se slavljenje euharistije uvijek treba povezati sa križem i uskrsnućem. Euharistija se slavi nedjeljom zato što se prvi susret sa Uskrslim Kristom dogodio u nedjelju i zato je nedjelja „Dan Gospodnji“. Papa Benedikt XVI. pojašnjava da to što u Djelima apostolskim u dvadesetom poglavlju piše da su se Pavao i prijatelji u Troadi sabrali lomiti kruh na prvi dan u tjednu; to znači da je već u apostolsko vrijeme slavlje „lomljenja kruha“ bilo prebačeno na nedjelju kao dan Gospodnjeg uskrsnuća i već tada se euharistiju slavilo kao susret sa Uskrslim Kristom. Također papa Benedikt XVI. govori kako pojava da se nedjelju naziva „Danom Gospodnjim“ prvi put susrećemo u Otk 1,10. To znači da je Dan Gospodnji oznaka za dan kad je Isus uskrsnuo; a samim tim nedjelja je Dan Kristovih učenika i Crkve, a ta se tradicija definitivno učvrstila koncem prvog stoljeća.⁷⁵

U početku se bogoslužje riječi održavalo u Sinagogi. Ono je uključivalo čitanje Pisama, tumačenje i molitva. To se sve poslije povezalo sa slavljenjem euharistije. Na taj način je krajem drugog stoljeća uobličeno kršćansko bogoslužje.⁷⁶

3.2 Pozvani na gozbu Jaganjčevu

Papa Benedikt XVI. citira Apostola Pavla:

„Doista, kad god jedete ovaj kruh i pijete čašu, smrt Gospodnju navješćujete dok on ne dođe. Stoga tko god jede ovaj kruh ili pije čašu Gospodnju nedostojno, biti će krivac tijela i krvi Gospodnje. Neka se dakle svatko ispita pa tada od kruha jede i iz čaše pije. Jer tko jede i pije, sud sebi jede i pije ako ne razlikuje Tijela. (1 Kor 11,18-29)“⁷⁷

Papa Benedikt XVI. odgovara na prigovore o neispravnom shvaćanju slavljenja euharistije. Pojedinci smatraju da Isus uopće nije zahtijevao kult, liturgiju nego bratsku gozbu sadašnjice kada je rekao: „Ovo činite meni na spomen“. Isus nije zapovjedio da se Posljednja večera ponavlja u cijelosti, a to ne bi bilo moguće jer je Pasha svečanost koja se slavi jednom godišnje na točno određeni dan prema lunarnom kalendaru.⁷⁸

⁷⁵ Usp. BENEDIKT XVI. - Joseph RATZINGER, *Isus iz Nazareta; DIO II. Od uzlaska u Jeruzalem od uskrsnuća*, 141.

⁷⁶ Usp. BENEDIKT XVI. - Joseph RATZINGER, *Isus iz Nazareta; DIO II. Od uzlaska u Jeruzalem od uskrsnuća*, 142.

⁷⁷ Joseph RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 55-56.

⁷⁸ Usp. Joseph RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 56.

Isus uopće nije zapovjedio da se ponavlja židovska liturgija. Krist je zapovjedio da se ponavlja Kristovo sebedarje za nas. To je u početku bilo u okviru stare Izraelske liturgije koja postaje kršćanska forma tek u trenutku kada nastaje Crkva kao samostalna zajednica. Crkva je nastala po Kristovom križu, uskrsnuću i odvajanjem od Izraelske zajednice.⁷⁹

Mnogi su raširenih ruku s radošću prihvatili prijedlog da je Posljednja večera nastavak Isusovih gozbi sa grešnicima, jer bi to onda značilo da su na sakrament euharistije pozvani ljudi svih vjera i nacija, bez obzira jesu li uopće kršćani ili ne. Ovo se protivi onome što piše u Bibliji. Posljednja večera nije isto što i Kristovo blagovanje s grešnicima, carinicima itd. Posljednju večeru je Krist podvrgnuo temeljnom obliku Pashe. Ta vrsta Pashe se treba slaviti u kućnom, obiteljskom zajedništvu. Euharistija je sakrament onih koji su postali jedno s Kristom. Naravno, da bi čovjek pristupio sakramentu euharistije treba biti bez teškog grijeha, a to znači kada pristupamo sakramentu euharistije trebamo biti pomireni s Bogom.⁸⁰

Nije ispravno povezivati euharistiju sa svakodnevnim Isusovim blagovanjem s učenicima. Prije svega zato što se euharistija slavila nedjeljom. Tada euharistija nije bila svaki dan, a isto tako ona nije bila uobičajeno svakodnevno blagovanje hrane. Isusovo uskrsnuće je uistinu obogatilo tumačenje kršćanske poruke i dalo joj je jedan novi smisao. Ono je u temelju omogućilo da Isus doista bude prisutan i da se može razdavati onkraj granica zemaljske tjelesnosti. Mi znamo da se uskrsnuće desilo u nedjelju i tada se Isus kao Uskrsli ponovno susreo s učenicima; tada je Isus kao Uskrsli nanovo ušao u svijet. Tako je nedjelja postala Dan Gospodnji.⁸¹

Papa Benedikt XVI. ovdje navodi mjesta u Bibliji gdje se nedjelja zove „Dan Gospodnji“ (Otk 1,10), kao i „Dan euharistije“ (Dj 20,7; i 1 Kor 16,2). Najvažnija stvar vezana za nedjelju kao dan je da je nedjelja svetkovina uskrsnuća. Već je početkom drugoga stoljeća Ignacije Antiohijski kršćane nazvao onima koji „žive po nedjelji“,⁸² to jest onima koji žive od uskrsnuća, od njegove prisutnosti u euharistijskom slavlju.

⁷⁹ Usp. Joseph RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 58. Pojediniosti o tome u članku Josepha Ratzingera: „Gestalt und Gehalt der eucharistischen Feier“; u: *Das Fest des Glaubens*, Einsiedeln 1993., 31-54.

⁸⁰ Usp. Joseph RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 58-59.

⁸¹ Usp. Joseph RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 60.

⁸² Usp. Joseph RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 61; poziva se na: *Magn.* 9,1.

to jest onima koji žive od uskrsnuća, od Kristove prisutnosti u euharistijskom slavlju.

Isusovo uskrsnuće, Isusova pobjeda nad grijehom je postala temelj novome oblikovanju euharistijskog slavlja. Nakon što ljudi pojedu zemaljski objed, odlaze sastati se s Gospodinom, slaviti prisutnost Gospodinove smrti i uskrsnuća. Zbog toga što je u euharistiji prisutna Gospodinova smrt i uskrsnuće, od Posljednje večere nastala je svetkovina radosti. Isus je uskrsnuo, hram više nije kamena građevina. Hram je sam Krist koji je samoga sebe kao živi hram otvorio Ocu i tako Oca otvorio ljudima, odnosno čovječanstvu. Euharistija je ta što dolazi čovječanstvu a ne hram. Euharistija je zamijenila hram.⁸³ Umjesto hrama dolazi euharistija, jer Krist je pravo uskrsno Janje; u njemu je ispunjeno sve što se ikada događalo u hramu.⁸⁴

Dobro trebamo upamtiti da je Kristovo otajstvo u euharistiji najveće. Ništa nikada ne smije prekriti središte u euharistiji. Kristovo otajstvo je najveće, a zatim s druge strane imamo molitve, nadanje i vjeru svih naroda, ali ponavljamo - Kristovo je otajstvo najveće. Kristovo otajstvo, prema papi Benediktu XVI., treba pročišćavati ljudski dio euharistije. Kada kršćanin ovo shvati, onda će vidjeti da euharistija Crkve nije u suprotnosti sa izvornim shvaćanjem euharistije. Već spomenuti pokušaji koji povratak izvornome shvaćanju euharistije smatraju euharistiju običnom gozбом u običnim prostorijama samo su prividni pokušaji otkrivanja izvornoga shvaćanja euharistije.⁸⁵

Drugim riječima, nijekanje Kristova otajstva, nijekanje Kristova božanstva, nijekanje Kristova uskrsnuća, nijekanje Kristove prisutnosti u euharistiji nije povratak izvornome shvaćanju euharistije. Naravno da euharistija nije vlasništvo ni župe ni svećenika. Euharistija je Kristov dar cijeloj Crkvi.⁸⁶

3.3 Kruh u molitvi „Oče naš“

Božja ljubav pokazuje put prema pravednosti a ljudsko srce postaje tvrdo i slijepo ako se duša slabo hrani Kristom. Bez Krista je ljudsko srce u neredu, bez Krista je cijeli svijet u neredu jer Kristova ljubav je ta koja pokazuje put prema pravednosti.⁸⁷

⁸³ Usp. Joseph RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 61-63.

⁸⁴ Joseph RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 63.

⁸⁵ Usp. Joseph RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 65.

⁸⁶ Usp. Joseph RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 63.

⁸⁷ Usp. Joseph RATZINGER, *Na putu k Isusu Kristu*, 115.

Da bi razumjeli riječi iz Mt 4,4 prema kojima čovjek ne živi samo o kruhu nego o svakoj riječi što izlazi iz Božjih usta, iznad svega čovjekovo srce mora biti nahranjeno kako bi bilo kruha za sve. Pravednost u srcima ne raste bez Boga i bez Božje Riječi, a bez toga dvoje nema pravednosti u svijetu. Ova Božja riječ je postala tijelo - čovjek jer tako je možemo primiti kao našu hranu. Dakle, čovjek je premalen i ne može dosegnuti Boga, ali zato je Bog postao malen da bi postao naša hrana. Tako primamo ljubav od Božje ljubavi, a uz Božju ljubav svijet će postati Božje kraljevstvo. Kada u procesiji nosimo Kristovo tijelo po ulicama, to nas treba potaknuti da nosimo Gospodina u svoju ljudsku svakodnevnicu, trebamo nositi Gospodina u naš svakodnevni život. To je mjesto gdje treba živjeti naš Gospodin- upravo u našoj svakodnevnicu.⁸⁸

Primiti Krista kroz sakrament euharistije se može samo ako mu se otvorimo čitavim svojim životom. Trebamo mu otvoriti svoje srce jer On govori u knjizi Otkrivenja, u trećem poglavlju: „Gle stojim na vratima i kucam“, i „Ako tko čuje moj glas i otvori mi vrata, ući ću k njemu i blagovati s njime“. Stalno Gospodin kuca na vrata našega srca i svaka procesija nas podsjeća da ponese Gospodina u svoj svakodnevni život. Naravno da to ne ide u jednom trenutku, brzo za vrijeme mise i više ne. Gospodinova prisutnost u našem srcu treba prožeti sva vremena i sva mjesta. Kada Gospodin uđe u naše srce, On je taj koji osvjetljava naš razum i usavršava srca, usavršava našu ljubav. Kristovo je srce probodeno za nas. Trebamo živjeti od Krista da bismo uistinu postali životni. Tijelovo je svetkovina gdje mi Krista molimo da nam dadne sebe, tj. da nam dadne svoj istinski kruh.⁸⁹

Sada možemo pravilnije razumjeti „Oče naš“, odnosno, onaj dio „kruh naš svagdanji...“. Tu se povezuju molbe koje su usmjerene na kraljevstvo Božje i one koje su usmjerene na naše nevolje. Molimo za svagdanji kruh, za prosječnu svakodnevnu hranu; ne molimo za ogromno bogatstvo. Ovo je molitva onih koji žive od Duha Svetoga i koji ljube siromaštvo u Duhu Svetom. Grčka riječ *epiustios* se uobičajeno prevodi kao „svagdanji“, premda se većina stručnjaka danas slaže da ona označava nešto najesencijalnije moguće. Papa Benedikt opet smatra da bi ova riječ trebala značiti da Boga molimo za „sutrašnji kruh“, odnosno, kruh budućega svijeta ili nebeski kruh. Zapravo je samo euharistija

⁸⁸ Usp. Joseph RATZINGER, *Na putu k Isusu Kristu*, 116.

⁸⁹ Usp. Joseph RATZINGER, *Na putu k Isusu Kristu*, 117.

odgovor na pitanje što znači ova tajanstvena riječ - *epiūsios* koji nam se već danas daje, da bi među nama započeo budući svijet.⁹⁰

Upravo sa ovom molbom se izriče „Dođi kraljevstvo tvoje“ i „Kako na nebu tako i na zemlji“ - dakle kroz euharistiju nama Božje kraljevstvo dolazi na zemlju, i tu Božje sutra dolazi danas, znači Božje vječno kraljevstvo dolazi danas. Naravno da su poslije sadržane molbe za izbavljenje od svih zala, da dobijemo od Boga snagu za oduprijeti se Zlome. Jedini način da dođe Kraljevstvo Božje, da ovaj svijet postane Božji, je taj da primimo nebeski kruh i poneseo jedinstvo sa Bogom, Crkvom i bližnjim u svoj život.⁹¹

3.4 Pitanje temeljne preobrazbe na kojoj počiva euharistija

Papa Benedikt XVI. nadalje iznosi ono što piše u Rimskom kanonu, ono što Rimski kanon kaže o srži „euharistije“ Rimske Crkve:

„Dan prije nego će podnijeti muku, Isus uze kruh u svoje svete i časne ruke, podižući oči prema nebu k tebi Bogu, svome svemogućem Ocu, riječima blagoslova dade tebi hvalu, razlomi kruh i dade svojim učenicima govoreći: 'Uzmite i pijte iz njega svi: ovo je kalež moje krvi novoga i vječnoga saveza koja će se proliti za vas i za sve ljude na otpuštenje grijeha. Ovo činite meni na spomen.'“ .Ovdje vidimo da se događa pretvorba gdje Krist kruh pretvara u svoje tijelo.⁹²

Zemaljski kruh postaje nebeski kruh. To je kruh koji je naša hrana za uskrsnuće. Na Posljednjoj večeri Gospodin se predaje za nas pretvarajući zemaljski kruh u nebeski, pretvarajući kruh u svoje tijelo, jer Isus govori: „Ovo je moje tijelo koje se za vas predaje“. Ovo isto vrijedi i za nastavak gdje Isus pretvara vino u svoju krv i govori: „Ovo je kalež moje krvi novoga i vječnoga života koja će se proliti za vas i za sve ljude na otpuštenje grijeha“. Papa Benedikt XVI. nadalje pojašnjava to što se Isus predaje za nas i što svoju krv proljeva za nas. On glede ovoga govori kako se Isusova krv prvo proljeva na Maslinskoj gori jer je naprosto šokiran kada „sazna“ što mu je učiniti. Isto tako Isus proljeva krv kada ga bičuju, dok mu stavljaju trnovu krunu, kada ga razapinju, te na kraju kad mu je srce probodeno kopljem.⁹³

⁹⁰ Usp. Joseph RATZINGER, *Na putu k Isusu Kristu*, 118.

⁹¹ Usp. Joseph RATZINGER, *Na putu k Isusu Kristu*, 119.

⁹² Joseph RATZINGER, *Na putu k Isusu Kristu*, 141.

⁹³ Usp. Joseph RATZINGER, *Na putu k Isusu Kristu*, 142-143.

Isus je na Posljednjoj večeri prihvatio križ, smrt, pretvara smrtno tijelo u uskrslo, darove kruha i vina pretvara da u njima bude prisutan Gospodin koji se predaje, jer prema papi Benediktu XVI., sam Isus jest predanje. Gospodin sebe daje kao žrtveni kruh koji je tu da bi mijenjao ljude, da ljudi postanu jedan kruh u zajedništvu sa Gospodinom i jedno tijelo u zajedništvu s Gospodinom. Cilj euharistije jeste da vjernici postanu jedno s Gospodinom, ali i u jedno udruženi ljudi međusobno u zajedništvu s Gospodinom, da svi postanemo jedan kruh. Trebamo živjeti u smjeru uskrsnuća. Papa Benedikt XVI. kaže da je euharistija proces pretvorbe u koji su stavljeni vjernici i to je Božja snaga za preobrazbu mržnje i nasilja, u konačnici snaga za preobrazbu svijeta, da se s nama preobrazi cijeli svijet u smjeru novoga Jeruzalema.⁹⁴

⁹⁴ Usp. Joseph RATZINGER, *Na putu k Isusu Kristu*, 144-145.

4. PRIKLADNO PRIMANJE I POHRANJIVANJE POSVEĆENE HOSTIJE; NJENA VAŽNOST U SVAKODNEVNOM ŽIVOTU

4.1 O položaju tijela prilikom pričešćivanja

Treba li se pričešćivati klečeći ili stojeći, na ruku ili usta?

Prihvatljivo je primati sakrament euharistije na oba navedena načina i svećenici trebaju prihvatiti primatelje sakramenta euharistije na oba navedena načina. Kršćani su primali pričest na ruku i stojeći sve do devetog stoljeća, a nakon devetog stoljeća počeo je novi razvoj iz ideje da se prikaže malo veće strahopoštovanje. Papa Benedikt XVI. navodi da Ćiril Jeruzalemski u svojim katehezama za pričesnike piše da se desna ruka treba staviti preko lijeve, da tako preklopljene ruke postanu prijestolje za Kralja i da predstavljaju križ. To je prijestolje na koje se spušta Kralj, čovjek pruža ruke Gospodinu da čovjekove ruke postanu oruđe Gospodnje blizine, da čovjekove ruke budu prijestolje Gospodnjeg milosrđa u ovome svijetu.⁹⁵

Oni kršćani koji ovo razumiju shvatit će da je se pogrešno raspravljati koji je stav ispravan a koji ne. Crkva se uvijek borila za strahopoštovanje srca kada primamo Gospodina u svoje ruke. Gospodin ulazi u nas i želi živjeti u nama i s nama. On želi postati središte našega života i njegova preobrazba.⁹⁶

4.2 Pohranjivanje Presvetog oltarskog sakramenta

U crkvama iz prvog tisućljeća nije postojao tabernakul. Dakle postojala je škrinja riječi a poslije oltar kao sveti šator. Tabernakul se tek u drugom tisućljeću razvio u sveti šator. Uvijek je bilo jasno da je Krist prisutan u hostiji. Kada čitamo poslanice svetoga Pavla apostola generalno vidimo u njegovim tekstovima da kruh i vino postaju Kristovo Tijelo i Krv. Vidimo da Pavao za Krista govori da je Krist glava, da se Krist među nama nalazi i vidimo da Krist sebe daje nama za jelo. Papa Benedikt XVI. govori da je skoro nemoguće nadjačati argumente koje nalazimo u Ivanovu evanđelju a koji se tiču dokazivanja Kristove realne prisutnosti u samoj euharistiji. Papa Benedikt XVI. govori da kod crkvenih otaca ne postoji ni najmanje sumnje u to da je Krist prisutan u sakramentu euharistije. Pri tome posebno ističe sv. Augustina, koji je inače bio vrlo sklon

⁹⁵ Usp. Joseph RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 70-71; poziva se na: ĆIRIL JERUZALEMSKI, *Mistagogička kateheza*, V, 21, SC126, izd. A. Piédagrel 1966., 170ss; prijevod i uvod G. Röwekamp, Freiburg 1992 (Fontes Christiani, Sv.7., 162s); usp. J.A. Jungmann, *Missarum Sollemnia*; II, Freiburg 1952, 469; o ritualnom oblikovanju pričesti vjernika u povijesti 463- 486.

⁹⁶ Usp. Joseph RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 71.

spiritualnome, kako nikada nije dao posumnjati u prisutnost samog Krista u sakramentu euharistije. Čak, štoviše, vjerovanje u Kristovo utjelovljenje i uskrsnuće koji su u vezi sa Kristovom nazočnošću u sakramentu euharistije su preobratali i preoblikovali Augustinov platonizam. Na taj način su Kristovo Tijelo i Krv u shvaćanju Augustina dobili puno na značenju a kod kršćana se to pretočilo u nadu u vječnost. Papa Benedikt XVI. govori o H. De Lubacu i njegovoj misli da je cilj euharistije naša vlastita pretvorba, vlastita preobrazba da „postanemo s Gospodinom jedan duh i jedno tijelo“ (1 Kor 6,17). Dakle euharistija želi cijelo čovječanstvo preobraziti u živi Božji hram, da čovječanstvo postane hram Gospodnji - Kristovo tijelo.⁹⁷

Euharistijski dar može samo postati mistično tijelo Kristovo zato što je Krist darovao svoje pravo tijelo, koje je sposobno sagraditi Tijelo novoga Božjeg grada. Crkva je u cijeloj svojoj povijesti, od samog početka do današnjeg dana, svjesna da ako se jednom pretvori kruh u Tijelo Kristovo, on ostaje pretvoren. Isto tako je klerički stalež uvijek čuvao pretvoreni kruh i pohranjivao ga je za bolesnike. Pretvoreni kruh su štovali kršćani od početka Crkve. Ta svijest da je kruh pretvoren u Tijelo Kristovo se treba produbiti. Dakle, pretvoren je dar kojeg je Gospodin uzeo i Gospodin tu postaje nazočan i nedjeljiv. Samo je jedna cjelovita nazočnost Krista, a kada primimo sakrament euharistije tu se prožimaju osobe, prelijevanje iz osobe u osobu u Gospodinu. Ovdje papa Benedikt XVI. citira Gal 2,20: „Živim, ali ne živim više ja, nego Krist živi u meni.“. To je jedini način da primanje sakramenta euharistije postane istinski ljudski čin koji čovjeka uzvisuje i preobražava.⁹⁸

Papa Benedikt XVI. nas nadalje opet podsjeća na vjersku istinu da Krist prebiva u pretvorenom kruhu te da On tu ostaje trajno nazočan. Za kruh u kojem je Krist Gospodin, ali i u kojem je cijela Crkva nazočna potrebno je stvoriti prikladno mjesto i prostor. Tako se polako oblikovao tabernakul koji je postupno zamijenio mjesto koje je nekoć pripadalo „Zavjetnome kovčegu“ - koji je u međuvremenu iščeznuo. Sada kad postoji tabernakul, do kraja je ispunjena svrha nekadašnjeg Zavjetnog kovčega. Tabernakul je mjesto gdje boravi Presveti, tabernakul je šator Božji, Božje prijestolje. Gospodin je u istoj mjeri odnosno u svojoj cjelovitosti jednako prisutan kako u najmanjoj crkvi na svijetu tako i u najvećoj. Novi Jeruzalem je već realnost i ne moramo čekati svršetak svijeta. Novi

⁹⁷ Usp. Joseph RATZINGER, *Duh liturgije: temeljna promišljanja*, Ziral, Mostar-Zagreb, 2001., 87-88.

⁹⁸ Usp. Joseph kardinal RATZINGER, *Duh liturgije: temeljna promišljanja*, 90.

Jeruzalem se nalazi u euharistijskom kruhu. Euharistija nije samo za jelo nego je i za promatranje. Blagovati Gospodina znači klanjati se Gospodinu. Zahvaljujući Kristovoj prisutnosti crkva nikada nije mrtav prostor.⁹⁹

Kada govorimo o Gospodnjem sebedarju i našem primanju Gospodina, mi tada imamo na umu samo jedno, a to je da primamo Gospodina kada ga slavimo, kada klečimo pred Gospodinom i kada se klanjamo Gospodinu. Čovjek je velik samo onda kada kleči pred Gospodinom, kada mu je poslušan, kada mu se klanja i kada slavi Gospodina. Kada čovjek u svojoj slobodi kleči pred Gospodinom, tada čovjekova sloboda nije ukinuta, nego je istinski ostvarena. Slaviti Gospodina klečeći pred Njim u svojoj slobodi znači klečati pred Božjom ljubavi koja nas preobražava.¹⁰⁰

4.3 Važnost sakramenta euharistije u svakodnevnom životu

Prema papi Benediktu, u uskrsnom otajstvu Gospodinova križa i uskrsnuća nalazi se izvor vršenja sakramenata.¹⁰¹

Krist u sakramentu euharistije okuplja svoj narod i to je središte života, to je Gospodnje okupljanje gdje smo mi jedno sa Gospodinom ali isto tako smo svi jedno u Gospodinu povezani. Gospodin nas je povezao i On nas treba voditi.¹⁰²

Ako želimo upoznati i čuti Krista moramo komunicirati s Kristom, ne možemo kroz sakrament euharistije komunicirati s Kristom ako to ne činimo osobno. Čuti Gospodinov glas, odgovoriti na Gospodnji poziv, otvoriti se Kristu - to su tri esencijalna elementa istinskog pričešćivanja. Gdje nedostaje jedan od ta tri elementa tu nema istinskog pričešćivanja, Gospodin tada neće doći blagovati s nama.¹⁰³

Bog svoju svetost neće povući iz profanog svijeta, nego će u konačnici posvetiti profani svijet ali to se još u potpunosti nije dogodilo. Papa Benedikt XVI. ističe glede toga što je Krist podnio muku van gradskih zidina i što su se hramski zastori pocijepali, to ne znači da se izbrisala granica između svetog i profanog, jer to se ima tek dogoditi u novom Jeruzalemu. Kada je Isus umro, više nije bilo razlike je li neko Izraelac ili ne. Stvarni

⁹⁹ Usp. Joseph kardinal RATZINGER, *Duh liturgije: temeljna promišljanja*, 91.

¹⁰⁰ Usp. Jospheh RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 116- 123; poziva se na: Propovijed na svetkovinu Tjelova 25.5.1978. na Marienplatzu: objavljena u: *OK* 03-14/78 od 1.6.1978., br.19.,1-4.

¹⁰¹ Usp. Jospheh RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 99.

¹⁰² Usp. Jospheh RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 101.

¹⁰³ Usp. Jospheh RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 103.

pojam svetosti dolazi u svojoj utjelovljenoj ljubavi. Kristov hram je hram svih naroda svijeta. Gospodnji šator je sada u svakoj crkvi gdje se slavi euharistija u kojoj ljudi ulaze u zajedništvo s Gospodinom.¹⁰⁴

Ova je svetost puno veća nego ona u Starom zavjetu, zato što je puno istinitija, ali zato i ranjivija, te stoga zahtijeva od nas veće strahopoštovanje.¹⁰⁵

4.4 Gospodnja blizina u savjesti, Riječi, osobnoj prisutnosti i euharistiji

Papa Benedikt XVI. govori da svaki dan trebamo sami sebi posvješćivati kako nam je Bog blizu, kako nas Bog poznaje te kako nas Bog očekuje u Isusu Kristu - u sakramentu euharistije. Krist nas ne treba uzalud čekati. Uvijek u crkvi a i izvan crkve trebamo čuti poziv Krista na zajedništvo s Njime u sakramentu euharistije. Cijelo vrijeme u nama kršćanima živi, kako papa Benedikt XVI. kaže - sveto susjedstvo sa Kristom koji nas uvijek zove i poziva. On govori da je lijepo što se u katoličkim Božjim kućama uvijek događa liturgija, jer u Crkvi je uvijek prisutan Gospodin u euharistiji, Krist uvijek tu prebiva. Papa Bendikt XVI. govori da nikada ne smijemo zaboraviti da je nedjelja dan Gospodnji.¹⁰⁶

Papa Benedikt XVI. nas nadalje podsjeća da je sudjelovanje na misi kraljevsko pravo kršćanina gdje može biti u zajedništvu sa Gospodinom ali i sa cijelom Crkvom. Kraljevsko je pravo sudjelovati u Kristovom uskrsnom otajstvom. Nedjelja je prvi dan u tjednu, to je dan kojeg je Bog učinio svojim, to je dan kad Gospodin dolazi k nama, prostire stol za nas i poziva nas sebi. To je milost što imamo priliku biti u nedjeljnom zajedništvu s Gospodinom, to nije nikakav teret. Zajedništvo s Gospodinom koji je Svjetlo rasvjetljuje cijeli naš tjedan. Onaj koji odbacuje milost zajedništva s Gospodinom, taj vara sam sebe.¹⁰⁷

Papa Benedikt XVI. pojašnjava kako je Izrael u Zakonu vidio oslobođenje za istinu i milost puta. Doista, čovjek propada ako stalno mora pronalaziti sama sebe; čovjek propada ako iznova mora stvarati svoju čovječnost. Nije Božja volja nepoznata sila za čovjeka, nego Božja volja je pravac vlastitoga čovjekova puta. Papa Benedikt XVI. potiče da budemo zahvalni što nam je Bog očitovao svoju volju u Božjoj riječi.¹⁰⁸

¹⁰⁴ Usp. Jospheh RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 106.

¹⁰⁵ Usp. Jospheh RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 107.

¹⁰⁶ Usp. Jospheh RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 110.

¹⁰⁷ Usp. Jospheh RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 111.

¹⁰⁸ Usp. Jospheh RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 112.

Bog je prisutan u euharistiji i u riječi, zato možemo reći da su euharistija i riječ neodjeljivo povezane. Jedino ako kršćani žive u prostoru Božje riječi možemo ispravno pojmiti i ispravno primiti dar euharistije. Zakon postaje teret onda kada više nije življen iznutra; zakon postaje teret kada je pretvoren u niz izvanjskih obveza. Božji zakon prebiva u nama samima, Božji zakon nije nešto izvanjsko. Božji Zakon je unutarnji smjer našega života, stvoren i utemeljen Božjom voljom. Vjera u Krista ponovno oslovljava jedino dubinu našega bića, savjest. Gospodin nam je bliz u euharistiji, riječi i savjesti. Te tri stvari su radost i dostojanstvo kršćana.¹⁰⁹ „Svi smo jedan jedini Božji narod povezani glasom savjesti, povezani Božjom riječju, povezani zajedništvom s Isusom Kristom, povezani u veličanju Boga koji je naša radost i naše otkupljenje.“¹¹⁰

4.5 Zajedništvo u slavljenju sakramenta euharistije: zajedništvo s Kristom, zajedništvo s Kristovim namjesnikom, zajedništvo s cijelom Crkvom

Euharistija je temeljna molitva Crkve. U njoj se svaki dan ostvaruje središte euharistijskog života. U euharistiji se radi jedino o Kristu; Krist se moli za nas u euharistiji, jer Krist vjernicima koji idu na pričest stavlja molitvu na usne. Samo Krist može reći: „Ovo je moje tijelo“ – „ovo je moja krv“. Na taj način Krist nas stavlja u svoj život, u čin vječne ljubavi u kojoj se predaje Ocu, tako da smo s njime predani Ocu i tako upravo s Isusom Kristom i sami obdareni. Tako je euharistija žrtva: predanje Bogu u Isusu Kristu i u tome istodobno obdarenost darom njegove ljubavi. Krist je darivatelj i dar istodobno: po Njemu, s Njime i u Njemu slavimo euharistiju. Svaki put kada slavimo euharistiju od stare predaje, izgovara se da se slavi u zajedništvu s papom našim... Na svakoj euharistiji, pa i u najmanjoj župi na selu prisutan je cijeli Krist, cijela Crkva.¹¹¹

Isto tako, Krist je prisutan u svakoj župskoj zajednici. Ne možemo ići primiti Krista bez drugih ili protiv drugih. Euharistija je jedino ispunjena ako se slavi sa čitavom Crkvom, ako se slavi nepodijeljeni i nepodjeljivi Krist. Dakle jedino je ispravno slaviti euharistiju u zajedništvu sa čitavom Crkvom. Mi imamo Krista jedino ako smo u zajedništvu s drugima. U euharistiji se sve radi o Kristu, Krist je sakrament Crkve. Dakle kada se sve uzme u obzir, sakrament euharistije se može slaviti jedino u jedinstvu sa cijelom Crkvom.¹¹²

¹⁰⁹ Usp. Jospheh RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 113.

¹¹⁰ Jospheh RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 114.

¹¹¹ Usp. Jospheh RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 129.

¹¹² Usp. Jospheh RATZINGER, *Bog je s nama; Euharistija središte života*, 130.

ZAKLJUČAK

Prva Crkva je smatrala da mir i ljubav dolaze od Gospodina, stoga je tako nazivala sakrament euharistije. Agape je naziv za kršćansku ljubav, ljubav koja je usmjerena na dobro drugoga i u čijem središtu je drugi, dakle gdje se drugog ljubi da drugome bude dobro. Radost dolazi iz milostivog srca, nema radosti ako smo sebični i ako sve gledamo kroz vlastitu korist. U miru i milosrđu dolazi do toga da Bog nas prima u naručje, mi smo braća i sestre u ljubavi Božjoj. Središte Posljednje večere je pretvorba kruha u Kristovo tijelo. Naziv za ovaj sakrament- *communio*- pretpostavlja da su mjesne Crkve povezane zajedno sa svojim raznolikim zajedničkim pripadnostima. Kršćanima kao društvenim bićima je potrebno ono istinsko povjerenje koje nam uostalom može dati samo vjera koja bi vjerovala da je svijet u svojoj osnovi dobar; potrebna nam je vjera u dobrog Boga koji je u zajedništvu sa nama i treba nam vjera da je dobro živjeti i biti s čovjekom. To je osnovni temelj za pravu radost. Ne može biti radostan onaj tko nije solidaran. Naša radost pomaže da bolje prihvatimo Radosnu vijest ali i da pomognemo drugima da budu radosni.

Kroz pisanje završnog rada došao sam do spoznaje da nas Gospodin okuplja u sakramentu euharistije. Dakle mi kroz sakrament euharistije postajemo jedno sa Gospodinom ali isto tako postajemo jedno u zajedništvu sa Mističnim tijelom Kristovim, odnosno, Crkvom. U ovom smislu, poslužiti ću se slikom koja opisuje zajedništvo u sakramentu euharistije: Kada čovjek blaguje svakodnevni kruh, onda taj kruh postaje dio čovjekovog tijela, a kada čovjek blaguje euharistijski kruh, onda čovjek postaje dio jednog ogromnog kruha. Mi smo tada u zajedništvu s Gospodinom, u Božjem miru, u Božjoj ljubavi i stoga su prvi kršćani dali sakramentu euharistije imena *agape*, mir i ljubav a kasnije dolaze imena euharistija, *communio* i solidarnost. Tako i u najmanjoj seoskoj župi, ali i u najvećoj katedrali na svijetu prisutna je cijela Crkva u Kristu, prisutan je cijeli Krist. Sakramentu euharistije trebamo pristupati s ogromnim strahopoštovanjem, jer Kristova muka, smrt i uskrsnuće jesu pokriće za ovaj sakrament.

Krist je sakrament euharistije utemeljio na Posljednjoj večeri kada je izgovorio: „Ovo je moje tijelo koje će se za vas predati“, odnosno, kada je uprisutnjeno Kristovo otkupiteljsko djelo u pretvorbu običnog kruha u onaj euharistijski.

Papa Benedikt XVI. govori da ne smijemo koristiti euharistiju da postignemo jedinstvo tamo gdje ga nikada nije ni bilo, ne smijemo euharistiju upotrebljavati u tu svrhu, jer ona nije sredstvo.

Euharistija je sakrament pomirenih. Trebamo biti u miru s Bogom ali i s ljudima. Ne smijemo primiti sakrament euharistije protiv nekoga.

Jedini način da dođe Kraljevstvo Božje, da ovaj svijet postane Božji, je taj da primimo nebeski kruh i poneseemo jedinstvo sa Bogom, Crkvom i bližnjim u svoj život.

Ispravno je sakrament euharistije primiti na ruku ali i na jezik. Ono što uvijek obvezuje je strahopoštovanje prema sakramentu euharistije.

Cijeli Krist je prisutan u crkvi, stoga crkva nikada nije mrtav prostor. Mistično tijelo Kristovo prisutno je u euharistijskom Kristu u tabernakulu. Klečati pred Presvetim oltarskim sakramentom znači klečati pred Božjom ljubavi koja nas preobražava. Blagujući euharistijski kruh sami postajemo jedno sa Kristom, ali i jedno sa Mističnim tijelom Kristovim, postajemo braća i sestre u Isusu Kristu.

Sakramentu euharistije trebamo pristupati s ogromnim strahopoštovanjem, jer Kristova muka, smrt i uskrsnuće su pokriće za ovaj sakrament. Krist je ustanovio ovaj sakrament na Posljednjoj večeri kada je izgovorio: „Ovo je moje tijelo“. Već tada je Krist uprisutnio svoju smrt u euharistijskom kruhu. Tada je na Posljednjoj večeri utemeljena euharistija, ali postoji još jedan izvor euharistije a to je Kristov probodeni bok iz kojeg su potekle krv i voda. Što je Isus zapravo zapovjedio da se ponavlja? Je li zapovjedio da se ponavlja večera? Ili je zapovjedio da se ponavlja Pasha? Krist je zapovjedio da se ponavlja blagovanje euharistijskog kruha. Ni jedan čovjek, uključujući i svećenike ne može svojim riječima pretvoriti i uprisutniti samog Krista, dakle kada čujemo: „Ovo je moje tijelo koje će se za vas predati“ - to su nesumnjivo Kristove riječi. Kada to ne bi bile Kristove riječi, onda pretvorba ne bi bila moguća. Tabernakul je mjesto gdje boravi Krist. Kršćanin koji kleči pred Presvetim oltarskim sakramentom, on kleči kako pred Kristom, tako i pred cijelom Crkvom. Čovjek je najveći onda kada kleči pred Gospodinom. Križ je mjesto odakle Krist kraljuje. To je mjesto pobjede nad grijehom. Kada Krist kraljuje nad našim životom tada naša sloboda nije umanjena nego ostvarena. Čovjekovo se dostojanstvo povećava u Kristu, čovjek uživa biti u Kristovoj blizini kroz Riječ, kroz euharistiju i kroz samu Gospodnju prisutnost.

BIBLIOGRAFIJA

- BENEDIKT XVI. – RATZINGER, J. *Caritas in veritate – Ljubav u istini*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2010.
- BENEDIKT XVI. – RATZINGER, J. *Deus caritas est. Bog je ljubav*, Verbum, Split, 2006.
- BENEDIKT XVI. – RATZINGER, J. *Komplet: Isus iz Nazareta (Isus iz Nazareta I, Isus iz Nazareta II, Djetinjstvo Isusovo)*, Verbum, Split, 2012.
- BENEDIKT XVI. – RATZINGER, J. *Sacramentum caritatis. Sakrament ljubavi*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.
- BENEDIKT XVI. – RATZINGER, J. *Spe salvi - U nadi spašeni*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.
- BENEDIKT XVI. - RATZINGER, J. *Verbum Domini - Riječ Gospodnja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2011.
- BETZ, J. *Die Eucharistie in der Zeit der griechischen Väter, II/1, Die Realpräsenz des Liebes und Blutes Jesu im Abendmahl nach dem Neuen Testament*, Freiburg, 1961.
- BROWN. E. *Uvod u Novi Zavjet*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.
- CORDES, P. J. „Communio. Utopie oder Program?“, *Questiones disputate* 148, Freiburg, 1993.
- ĆIRIL JERUZALEMSKI, *Mistagogička kateheza*, V, 21, SC 26, izd. A. Piédagrel 1966., G. Röwekamp prev. i uv., Freiburg, 1992. (Fontes Christiani, Sv.7.)
- JEREMIAS, J. *Die Abendmahls Worte Jesu*, Göttingen, 1960.
- JUNGMANN, J. A. *Missarum Sollemnia*, II, Freiburg, 1952.
- NYGREN. A. *Agape and Eros* (2 sveska; London, SPCK, 1932-1937.).
- PESCH, R. *Das Abendmahl und Jesu Todesverständnis (Quaestiones disputate Bd. 80*, Herder, Freiburg- Basel-Wein, 1978.).
- RAHNER, H. *Symbole der Kirche; Die Ekklesiologie der Väter*, Salzburg, 1964.

- RAJIČ, P. A. „Učitelj vjere blistava uma i hrabra srca“, u: RADELJ, P. M. (ur.) *Benedikt XVI. učitelj vjere*, Tipomir, Varaždinske toplice, 2023., 13-15.
- RATZINGER, J. *Bog je s nama; Euharistija središte života*, Split, 2004.
- RATZINGER, J. *Das Fest des Glaubens. Versuche zur Theologie des Gottesdienstes*, Einsiedeln, 1981., 1993., 31-54. Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.
- RATZINGER, J. *Das neue Volk Gottes, Entwürfe zur Ekklesiologie*, Düsseldorf, 1969.
- RATZINGER, J. *Dogma und Verkündigung*, München 1973.
- RATZINGER, J. *Duh liturgije: temeljna promišljanja*, Ziral, Mostar-Zagreb, 2001.
- RATZINGER, J. *Eucharistie, Mitte der Kirche*, München, 1978.
- RATZINGER, J.: „*Geschalt und Gehalt der eucharistischen Feier*“, Int. Kath. Zeitschr. „*Communio*“, 6 (1977); 385-396. ponovno tiskano s dva dodatka u: RATZINGER, J. *Das Fest des Glaubens. Versuche zur Theologie des Gottesdienstes*, Einsiedeln, 1981., 1993.
- RATZINGER, J. *Na putu k Isusu Kristu*, Verbum, Split, 2005.
- RATZINGER, J.- MESSORI, V. *Razgovor o vjeri*, Split, 1998.
- RATZINGER, J. *Sakramentale Begründung christlicher Existenz* (mala brošura), Freising, 1966.
- RATZINGER, J. *Sol zemlje; Kršćanstvo i Katolička crkva na prijelazu stoljeća; Razgovor s novinarom Peterom Seewaldom*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1997.
- RATZINGER, J. *Uvod u kršćanstvo. Predavanja o apostolskom vjerovanju*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1994.⁴; naslov originala: *Einführung in das Christentum*, Kösel-Verlag KG, München, 1968.
- RATZINGER, J. *Vom Sinn der Christiens*, München, 1965.
- SCHARBET, J. „Die Rettung der 'Vielen' durch die 'Wenigen' im Alten Testamen“, u: *Trierer theol. Zeitschrift*, 68 (1959). 136-161.
- SCHARBET, J. *Stellvertretendes Sühneleiden in den Ebed-Jahwe-Liedern und im altorientalischen Ritualtexten*, u: „*Bibl. Zeitschrift*“, Volume 2 (1958.): Issue 2 (Nov 1958) 190- 213.

TOSSATO, A. *Il matrimonio nel Giudaismo Antico e nel Nuovo Testamento*, Roma, 1976.

Izvori iz propovijedi Josepha Ratzingera/pape Benedikta XVI.

Izvadak iz propovijedi održane 3.12.78. u katedrali u Münchenu, povodom 70. rođendana Ernsta Tewesa.

Izvadak iz propovijedi održane na Silvestrovo 1981.

Propovijed na svetkovinu Tjelova 25.5.1978. na Marienplatzu: objavljena u OK 03-14/78 od 1.6.1978 br.19

Internetski izvori

„Odlazak Pape emeritusa. Život Benedikta XVI.“, <https://book.hr/zivot-benedikta-xvi/> (Stanje: 18.III.2023.).

„What is the Role of the Pope?“, *Catholic Mission Leaflets*, <http://www.catholicmissionleaflets.org/leafpopo.htm> (Stanje: 15.VI.2023.).

„Izlaganje fra Tomislava Pervana: Temeljni naglasci u pontifikatu Benedikta XVI.“, *Katolička tiskovna agencija* (15.IV.2013.), <https://www.ktabkbih.net/hr/pod-povecalom/izlaganje-fra-tomislava-pervana-temeljni-naglasci-u-pontifikatu-benedikta-xvi/37320> (Stanje: 1. IV. 2023.).

„Životopis“, *Zagrebačka nadbiskupija*, <https://www.zg-nadbiskupija.hr/sveti-otac/papa-benedikt-xvi/zivotopis-9283> (Stanje: 18.III.2023.).

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	4
SUMMARY.....	5
UVOD.....	6
1. ŽIVOT, TEOLOGIJA I PONTIFIKAT PAPE BENEDIKTA XVI.....	7
1.1 Životopis pape Benedikta XVI. (Josepha Ratzingera).....	7
1.2 Teologija pape Benedikta XVI. te obilježja njegovog pontifikata.....	10
2. ETIMOLOGIJA, USTANOVLJENJE I IZVOR EUHARISTIJE.....	14
2.1 Etimologija sakramenta blagovanja nebeskog kruha.....	14
2.1.1 Mir kao jedno od imena euharistijskog sakramenta.....	14
2.1.2 Euharistija.....	14
2.1.3 Communio.....	15
2.1.4 Communio u Prvoj Ivanovoj poslanici.....	17
2.1.5 Solidarnost	17
2.1.6 Odnos radosti i solidarnosti.....	18
2.2 Ustanovljenje euharistije.....	19
2.2.1 Teologija riječi ustanovljenja.....	21
2.3 Izvor euharistije.....	24
2.3.1 Izvor u tajni Uskrsa.....	24
2.3.2 Izvor euharistije i Crkve iz Isusovog probodenog boka.....	25
3. POJEDINE KRISTOLOŠKE NAPOMENE O EUHARISTIJI.....	28
3.1 „Ovo činite meni na spomen“.....	28
3.2 Kruh u molitvi „Oče naš“.....	29
3.3 Pitanje temeljne preobrazbe na kojoj počiva euharistija	31

4. PRIKLADNO PRIMANJE I POHRANJIVANJE POSVEĆENE HOSTIJE; NJENA VAŽNOST U SVAKODNEVNOM ŽIVOTU.....	35
4.1 O položaju tjela prilikom pričešćivanja.....	35
4.2 Pohranjivanje Presvetog oltarskog sakramenta.....	35
4.3 Važnost euharistije u svakodnevnom životu	37
4.4 Gospodnja blizina u savjesti, Riječi, osobnoj prisutnosti i euharistiji.....	38
4.5 Zajedništvo u slavljenju sakramenta euharistije: zajedništvo s Kristom, zajedništvo s Kristovim namjesnikom, zajedništvo s cijelom Crkvom.....	39
ZAKLJUČAK.....	40
BIBLIOGRAFIJA.....	42
Izvori iz propovijedi Josepha Ratzingera/ pape Benedikta XVI.....	44
Internetski izvori.....	44
SADRŽAJ.....	45

Obrazac 9 – Pravilnika o integriranom filozofsko-teološkom studiju

Izjava o autentičnosti

Ja Kristijan Krišto, broj indeksa 04/2014, upisan na Katolički bogoslovni fakultet Univerziteta u Sarajevu izjavljujem da sam autor cjelovitog konačnog teksta završnog rada pod naslovom:

„Sakrament euharistije u teološkoj misli pape Benedikta XVI.“

te da taj tekst nije korišten i prijavljen kao završni rad na nekom drugom Sveučilištu.

Izjavljujem da u izradi završnog rada nisam prekršio *Etički kodeks Univerziteta u Sarajevu*, kao ni *Etički kodeks Katoličkog bogoslovnog fakulteta Univerziteta u Sarajevu* (čl. 7, točka 6a), koje se tiču plagiranja, a koje su mi poznate.

Nadalje, svjestan kaznenih mjera predviđenih važećim zakonima, vlastitom odgovornošću, izjavljujem da dokument teksta koji se nalazi na CD-u, dostavljen zajedno s uvezanim završnim radom, u cijelosti odgovara samome tekstu završnog rada.

Izjavljujem da sam upoznat s predviđenim mjerama u slučaju plagiranja i lažne izjave.

potpis studenta